

Згідно з оригіналом

НАКАЗ

ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

19.02.2025

м. Київ

№ 85

Про затвердження Інструкції з організації вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил України

Відповідно до Указу Президента України від 27 березня 2020 року № 123/2020 “Питання Головнокомандувача Збройних Сил України”, з метою упорядкування системи вивчення та впровадження досвіду у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, навчальних центрах (об’єднаних навчально-тренувальних центрах, об’єднаних навчальних центрах, навчально-тренувальних центрах, школах) та центрах підготовки підрозділів (міжвидового центру підготовки підрозділів, міжнародного центру миротворчості та безпеки)

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Інструкцію з організації вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил України, що додається.

2. Наказ розіслати згідно з розрахунком розсилки.

Головнокомандувач Збройних Сил України
генерал

Олександр СИРСЬКИЙ

Згідно з оригіналом

ІНСТРУКЦІЯ З ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ, НАВЧАЛЬНИХ ЧАСТИНАХ (ЦЕНТРАХ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ЛЮТИЙ 2025

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

Для розповсюдження в Збройних Силах України й інших складових сил оборони держави. Виготовлення копій здійснюється з дозволу розробника військової публікації.
**ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДОКТРИН ТА ПІДГОТОВКИ
ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ (J7) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
СПІЛЬНО З РОБОЧОЮ ГРУПОЮ ГІ МО УКРАЇНИ**

ТКП 7-00(162)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Головнокомандувача
Збройних Сил України
19 лютого 2025 року № 85

**ІНСТРУКЦІЯ
З ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ
ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ
В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ,
НАВЧАЛЬНИХ ЧАСТИНАХ
(ЦЕНТРАХ) ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ**

**Тактична керівна
публікація командирам
(начальникам)
з організації вивчення
та впровадження досвіду
в навчальних закладах,
навчальних частинах
(центрах)**

**ЛЮТИЙ 2025
ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
Для розповсюдження в Збройних Силах України й інших
складових сил оборони держави. Виготовлення копій
здійснюється з дозволу розробника військової публікації.
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДОКТРИН ТА ПІДГОТОВКИ
ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
СПІЛЬНО З РОБОЧОЮ ГРУПОЮ ГІ МО УКРАЇНИ**

ПЕРЕДМОВА

Інструкція з організації вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил України (далі – Інструкція) розроблена за окремим дорученням тимчасово виконуючого обов'язки начальника Генерального штабу Збройних Сил України Головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України спільно з робочою групою Генерального штабу та Командувань Сухопутних військ, Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, Головної інспекції Міністерства оборони України.

Ця Інструкція розроблена з урахуванням досвіду бойових дій у російсько-українській війні 2022–2024 років.

Усі питання, що стосуються Інструкції, надсилати за адресою:

03168, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 6, Головне управління доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України або “СЕДО М” – індекс 348 (контактний телефон розробників для надання зауважень і пропозицій – (62) 23-365; (62) 23-392).

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	2
	ВСТУП	4
1	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
1.1	Головна мета вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах	5
1.2	Головна мета вивчення та впровадження досвіду навчальних частинах (центрах)	5
1.3	Порядок досягнення головної мети	5
1.4	Основні завдання з ВВД у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах)	7
1.5	Керівництво Системою вивчення та впровадження досвіду	7
1.6	Джерела отримання інформації	10
2	ПОРЯДОК ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ, НАВЧАЛЬНИХ ЧАСТИНАХ (ЦЕНТРАХ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	12
2.1	Організація ВВД	12
2.2	Алгоритм вивчення та впровадження досвіду	12
3	ПІДГОТОВКА ОСОБОВОГО СКЛАДУ З ПИТАНЬ ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ	19
3.1	Для вперше призначених на посади науково-педагогічних працівників і інструкторів	19
3.2	Для тих, хто навчається	19
3.3	Вивчення та впровадження кращих практик	19
Додатки:		
1	Матриця розподілу повноважень з ВВД	21
2	Призначення та основні завдання структурних підрозділів ВВД	27
3	Зразок наказу про організацію ВВД у ВВНЗ	29
4	Зразок наказу про організацію ВВД у НЦ (ЦПП)	33
5	Стандартний алгоритм вивчення досвіду	36
6	Прискорений алгоритм вивчення досвіду	37
7	Опис каталогу	38
8	Стандарт опису ідентифікованого бойового прикладу	39
9	Ідентифікований бойовий приклад для ВВНЗ тактичного рівня	41
10	Ідентифікований бойовий приклад для спеціаліста в НЦ	54
11	Стислий ідентифікований бойовий приклад	58
12	Пропозиції щодо коригувальних дій (за методом DOTMLPFI)	62
13	Типовий (орієнтовний) зміст програми підготовки для вперше призначених на посади НПП та ІВС	64
	ПОСИЛАННЯ НА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	65
	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	66
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	67
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	69
	ДЛЯ ЗАМІТОК	70

“Хто володіє інформацією, той володіє світом”

(Натан Ротшильд)

ВСТУП

Метою розробки цієї Інструкції є впорядкування системи вивчення та впровадження досвіду у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ (школах) та ЦПП (ОНТЦ, НТЦ, НЦПП, МЦПП, МЦМБ).

Інструкція регламентує організацію вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах, навчальних частинах, ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ (школах) і ЦПП (МЦПП, МЦМБ) Збройних Сил України.

У тексті Інструкції під словосполученням “навчальні заклади” маються на увазі ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, а під словосполученням “навчальні частини (центри)” – НЦ (НТЦ, ОНТЦ, ОНЦ, школи), ЦПП (МЦПП, МЦМБ тощо).

За результатами роботи системи ВВД у Збройних Силах України в ході відсічі збройній агресії російської федерації проти нашої держави виникла об’єктивна потреба щодо розроблення Інструкції, яка визначить стандартизований алгоритм роботи в навчальних закладах (підрозділах) із питань ВВД. Важливим аспектом цієї роботи є введення штатних підрозділів ВВД до складу навчальних закладів (підрозділів), завдання, функції й організаційна структура яких потребують визначення та уніфікації.

“Достатньо знає той, хто знає, як вчитися”.

*(Адамс Генрі (1838–1918),
американський письменник та історик)*

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Головна мета вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах

Головною метою вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах ЗС України є підвищення ефективності діяльності, спрямованої на виконання заходів із підготовки, всебічного забезпечення, розвитку, застосування й управління підрозділами рівня взвод-рота-батальйон (для ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО)

1.2. Головна мета вивчення та впровадження досвіду навчальних частинах (центрах)

Головною метою вивчення та впровадження досвіду в навчальних частинах (центрах) ЗС України є підвищення ефективності підготовки персоналу (базової загальновійськової, фахової, сержантів, інструкторського складу), колективної підготовки, всебічного забезпечення, розвитку, застосування й управління підрозділами рівня відділення (бойова група, розрахунок, військовослужбовець), для ЦПП – рівня батальйон-бригада.

1.3. Порядок досягнення головної мети

Процес досягнення головної мети ВВД полягає у проведенні генерування військ за досвідом їх бойового застосування, управління та проводиться поетапно.

1-й етап: військова частина (підрозділ, штаб угруповання військ, органу військового управління) надає досвід бойового застосування й управління підрозділами до визначених Матрицею (додаток 1 до цієї Інструкції) навчальних закладів, навчальних частин (центрів), а щодо всебічного забезпечення – до відповідних організаційних структур ЗС України, які організують і здійснюють заходи, спрямовані на збереження боєздатності підрозділів, їх підготовку та ефективне застосування під час виконання бойових завдань (за розвідувальне, логістичне, медичне, морально-психологічне забезпечення та підтримку, цивільно-військове співробітництво).

2-й етап: навчальні заклади, навчальні частини (центри) узагальнюють досвід бойового застосування й управління підрозділами, надають пропозиції до структурних підрозділів ВВД видів, родів військ (сил) щодо внесення змін у програми підготовки, стандарти, форми та способи застосування (в бойові статuti, настанови із застосування), форми та методи підготовки (в доктрини, настанови, інструкції за напрямом підготовки та військової освіти); **структурні**

підрозділи, які організують і здійснюють заходи всебічного забезпечення (за розвідувальне, логістичне, медичне, морально-психологічне забезпечення та підтримку, цивільно-військове співробітництво), узагальнюють досвід за напрямками та готують пропозиції для внесення змін у відповідні норми забезпечення, модернізації ОБТ тощо, в бойові статuti, настанови з питань всебічного забезпечення, норми забезпечення. Узагальнену інформацію надають до структурних підрозділів ВВД видів, родів військ (сил).

3-й етап: структурні підрозділи ВВД видів, родів військ (сил) узагальнюють інформацію від структурних підрозділів, які організують і здійснюють заходи всебічного забезпечення (за розвідувальне, логістичне, медичне, морально-психологічне забезпечення та підтримку, цивільно-військове співробітництво), навчальних закладів, навчальних частин (центрів) і готують пропозиції командувачам видів, родів військ (сил) щодо внесення змін у відповідні документи з питань бойового застосування, управління, всебічного забезпечення.

4-й етап: (після рішення командувача):

командування видів, родів військ (сил) створює відповідні робочі групи для організації апробації нових способів застосування, форм і методів підготовки (посадові особи відповідних командувань призначаються старшими робочих груп, до яких також залучаються представники Центру оперативних стандартів і методики підготовки ЗС України, представники військових частин);

апробація нових способів застосування, форм і методів підготовки у визначених навчальних закладах, навчальних частинах (центрах);

структурні підрозділи персоналу, оборонного планування, служби забезпечення за результатами апробації вносять відповідні зміни в організаційні структури, норми забезпечення, організують виділення відповідних ресурсів для навчальних закладів, навчальних частин (центрів);

структурні підрозділи Генерального штабу, командувань видів, родів військ (сил) ЗС України за результатами апробації організують внесення змін у відповідні військові публікації;

упровадження нових форм і способів застосування, форм і методів підготовки в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах).

У подальшому структурні підрозділи ВВД видів, родів військ (сил) проводять моніторинг впровадження нових форм і способів застосування, форм і методів підготовки.

Науковими установами розробляються методики оцінювання ефективності підготовки, забезпечення, організаційних структур за результатами бойового застосування.

Докладно зміст процесів досягнення головної мети ВВД визначається в інструкціях із ВВД видів, родів військ (сил) ЗС України.

1.4. Основні завдання з ВВД у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах)

Основними завданнями з ВВД у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) є:

вивчення та впровадження досвіду в навчальний процес для підвищення ефективності підготовки особового складу та підрозділів;

організація та здійснення збору, узагальнення, аналізу інформації та визначення головних причин виникнення проблем і шляхів їх вирішення (або ідентифікація нових позитивних практик і вироблення пропозицій щодо їх впровадження);

розроблення рекомендацій щодо вирішення проблемних питань і визначення заходів з упровадження досвіду (коригувальних дій);

вивчення та впровадження досвіду підготовки, всебічного забезпечення, розвитку, застосування й управління підрозділами;

поширення інформації про ідентифіковані та впроваджені уроки у вертикалі та горизонталі підрозділів ВВД (у мережі навчальних закладів (підрозділів) і замовників на підготовку);

контроль (моніторинг) за виконанням процедур процесу ВВД у навчальному закладі (підрозділі);

підготовка особового складу з питань ВВД у навчальному закладі (підрозділі), як змінного так і постійного складу;

постійне наповнення баз даних контентом (інформацією) з ВВД.

1.5. Керівництво системою ВВД

1.5.1. Суб'єктами, які здійснюють ВВД (додатково до пунктів 3.1, 3.2 розділу 3 Керівництва системою вивчення та впровадження досвіду Доктрини з ВВД у Збройних Силах України), є:

Головне управління доктрин та підготовки ГШ ЗС України;

Центр оперативних стандартів та методики підготовки ЗС України;

Центральне управління військової освіти і науки ГШ ЗС України;

Головне управління військового співробітництва ЗС України;

Головне управління психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України;

командування (управління) підготовки видів (родів) військ (сил) ЗС України (командувачі, начальники родів військ, які не входять до командувань підготовки), які є замовниками на підготовку військових фахівців у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах);

управління (відділи) ВВД видів, окремих родів військ (сил) ЗС України (на прикладі Командування Сухопутних військ ЗС України);

ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО;

НТЦ, ЦПП;

НЦ;

наукові та науково-дослідницькі установи.

Начальник Генерального штабу Збройних Сил України (через J7) організовує ВВД у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах).

Головне управління доктрин та підготовки ГШ ЗС України:

організовує взаємодію між видами (родами) військ (сил) ЗС України, здійснює координацію та контроль за вивченням і впровадженням досвіду в ОВУ, військах (силах), навчальних закладах, навчальних частинах (центрах), установах ЗС України та інших організаціях;

є замовником наукових робіт щодо розвитку системи ВВД;

ініціює створення технічної основи ВВД та здійснює її менеджмент.

Центр оперативних стандартів та методики підготовки ЗС України здійснює ведення електронної бази військових публікацій із підготовки та застосування військ (сил), стандартів підготовки (довідкових матеріалів до них) та основної бази даних досвіду.

Центральне управління військової освіти і науки ГШ ЗС України:

організовує наукове супроводження ВВД підготовки та застосування ЗС України;

організовує та узагальнює результати аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО, готує пропозиції щодо покращення якості підготовки військових фахівців;

здійснює аналіз звітів за результатами навчання осіб офіцерського складу ЗС України у військових навчальних закладах іноземних держав та організовує впровадження досвіду їх навчання у ВВНЗ і ВВП ЗВО;

організовує внесення змін до освітніх програм курсів професійної військової освіти, навчальних планів-програм курсів підвищення кваліфікації (перепідготовки) з урахуванням досвіду підготовки та застосування військ (сил);

організовує заходи щодо забезпечення інтеграції освітнього процесу у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО з підготовкою та завданнями військ (сил), впровадження в підготовку військових фахівців досвіду підготовки та застосування військ (сил), результатів аналізу службової діяльності випускників і контролює виконання цих заходів.

Головне управління військового співробітництва ЗС України бере участь в організації заходів міжнародного військового співробітництва з питань ВВД сил оборони держави.

Головне управління психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України організовує ВВД за напрямком психологічної підтримки.

Командування (управління) підготовки видів (родів) військ (сил) ЗС України (командувачі, начальники родів військ, які не входять до командувань підготовки), які є замовниками на підготовку військових фахівців у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах):

здійснюють вивчення досвіду відповідно до призначення та його доведення до навчальних закладів, навчальних частин (центрів);
здійснює впровадження досвіду у військові публікації та підготовку.

Управління (відділи) вивчення та впровадження досвіду видів, окремих родів військ (сил) ЗС України (на прикладі Командування Сухопутних військ ЗС України):

організовує функціонування системи ВВД у відповідному виді, окремому роді військ (сил) ЗС України;

організовує досягнення головної мети ВВД у видах (родах) військ (сил).

ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО організовують функціонування системи ВВД у навчальному закладі, здійснюють вивчення та впровадження досвіду (на тактичному, оперативному, стратегічному рівнях) відповідно до категорій тих, хто навчається.

НТЦ, ЦПП здійснюють вивчення та впровадження досвіду підрозділів рівня відділення та надання інформаційних матеріалів, що стосуються досвіду підготовки, суб'єктам, які займаються досвідом рівня батальйон-бригада (за можливості).

Навчальні центри здійснюють вивчення та впровадження досвіду бойових груп, розрахунків і відділень за військово-обліковими спеціальностями, за якими здійснюють підготовку.

Наукові та науково-дослідницькі установи здійснюють наукове забезпечення ВВД та беруть участь у вивченні та впровадженні досвіду на всіх рівнях.

1.5.2. У ВВНЗ, ВВП ЗВО, НЦ, НТЦ, ЦПП створюються штатні (позаштатні) підрозділи вивчення та впровадження досвіду:

у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО – науково-дослідні відділи (відділення) (штатні) та позаштатні підрозділи ВВД, які призначені наказом начальника ВВНЗ;

НЦ (у навчальних військових частинах), НТЦ, ЦПП, МЦМБ – відділи (відділення, групи) ВВД.

Призначення та основні завдання структурних підрозділів ВВД викладено в додатку 2 до цієї Інструкції.

1.5.3. Для уніфікації процесу ВВД та підвищення якості відпрацювання ідентифікованих уроків відпрацьовується Матриця розподілу повноважень.

Сутність Матриці полягає в розподілі повноважень щодо:

організації ВВД за родами військ, сил – між ОВУ (наприклад, Командування Сил безпілотних систем ЗС України відповідає за ВВД в питаннях

застосування, всебічного забезпечення, розвитку, підготовки військових частин, підрозділів, спеціалістів і протидії БпАК противника у всіх військових частинах (підрозділах), ОВУ ЗС України);

визначення рівня (ланки управління) ВВД (ВВНЗ, ВВП ЗВО тактичного рівня – “взвод-рота”, ЦПП – “відділення-бригада”, НЦ – “спеціаліст-сержант-інструктор-бойова група-відділення”);

розподілу з ВВД підрозділів (спеціалістів) родів військ, сил (наприклад, 49 НЦ розвідки відповідає за вивчення досвіду військової розвідки тактичного рівня у всіх організаційних структурах ЗС України).

Орієнтовний розподіл повноважень ВВД наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Орієнтовний розподіл повноважень ВВД

Суб'єкт ВВД Рівень ВВД	ГШ ЗС України	Команду- вання виду (роду) військ (сил)	ОК, ПвК (ім рівні)	ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО (тактич- ного рівня)	ЦПП	НЦ (школи)	Військова частина
ОСУВ	Організатор, виконавець						
ОУВ, ОТУ, ТГр	Організатор	Виконавець	Участь	Участь			
Бригада	Розповсюдження на інші	Організатор, виконавець	Участь	Участь	Участь		Участь
Батальйон	Розповсюдження на інші	Організатор	Виконавець	Участь	Участь		Участь
Рота	Розповсюдження на інші	Організатор	Участь	Виконавець	Участь		Участь
Взвод	Розповсюдження на інші	Організатор	Участь	Виконавець	Участь		Участь
Відділення	Розповсюдження на інші	Організатор			Виконавець	Виконавець*	Участь
Солдат	Розповсюдження на інші	Організатор				Виконавець	Участь

Примітка: * – індивідуальна підготовка у складі відділення

1.6. Джерела отримання інформації

Основними джерелами отримання інформації в навчальному закладі (підрозділі) є:

донесення з ВВД ОВУ, ОСУВ, ОУВ щодо результатів бойового застосування й управління, всебічного забезпечення;

розвідувальні донесення (зведення) з інформацією з питань організації підготовки особового складу та підрозділів противника;

конференції (відеоконференції) із залученням представників ОВУ (за 'напрямами), які є замовниками на підготовку, керівним складом навчальних закладів (підрозділів);

Примітка. Варіант розподілу груп для проведення конференцій (відеоконференцій).

Група №1 – начальник *Л7*, командувачі підготовки (начальники управлінь підготовки) видів (родів військ, сил), начальники *ВВНЗ*, *ЦПП* з навчальної роботи – 1 раз на квартал.

Група №2 – начальник управління підготовки персоналу *Л7*, начальники управлінь підготовки персоналу командувань підготовки (начальники управлінь підготовки) видів (родів військ, сил), заступники начальників *НЦ* з навчальної роботи, начальники управлінь підготовки *ОК* – 1 раз на місяць.

Група № 3 – начальник управління підготовки *Л7*, заступники начальників *НЦ* з навчальної роботи, начальники управлінь бойової підготовки командувань підготовки (начальники управлінь підготовки) видів, родів військ (сил), начальники управлінь підготовки *ОК*, начальники *ЦПП* (відділів колективної підготовки *НЦ*, *НТЦ*) – 1 раз на місяць.

Група № 4 – заступник начальника Центрального управління військової освіти і науки, заступники начальників *ВВНЗ*, *ВНП ЗВО* з навчальної роботи, начальники управлінь підготовки персоналу командувань підготовки (начальники управлінь підготовки) видів, родів військ (сил), начальники управлінь підготовки *ОК* – 1 раз на місяць.

Група № 5 – начальники родів військ (сил) *ЗС України* (у тому числі зі складу видів *ЗС України*), начальники профільних *ВВНЗ* (факультетів), навчальних центрів (навчальних військових частин), *ЦПП* (відділів колективної підготовки) – 1 раз на місяць.

До нарад можуть залучатися командири військових частин, які знаходяться на відновленні боєздатності, та заступники командувачів (командирів) *ОСУВ* (*ОТУВ*) з метою підтримання зворотного зв'язку.

інформаційна система Центру оперативних стандартів та методики підготовки *ЗС України*;

інформація з *ВВД* від начальників інших навчальних закладів, навчальних частин (центрів);

особистий досвід науково-педагогічних працівників та інструкторсько-викладацького складу;

результати роботи робочих груп з *ВВД*;

інформація від випускників навчальних закладів, навчальних частин (центрів) і їх командирів під час зворотного зв'язку (відгуки на випускників);

інформаційно-комунікаційна система “Портал *ВВД*”;

інформація з інших джерел.

Для забезпечення оперативного доступу до джерел інформації Головним управлінням доктрин та підготовки *ГШ ЗС України* розробляється відповідний Каталог, який розміщується у інформаційно-комунікаційній системі “Портал *ВВД*”.

Інформація з неофіційних джерел узагальнюється відповідно до рішень начальників родів військ (сил), які визначаються в інструкціях (згідно з посиланням 1). Узагальнена інформація (ідентифіковані уроки) розміщується в інформаційно-комунікаційній системі “Портал *ВВД*”.

2. ПОРЯДОК ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ, НАВЧАЛЬНИХ ЧАСТИНАХ (ЦЕНТРАХ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

2.1. Організація ВВД

Організація ВВД в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) полягає у визначенні:

- вимог до системи ВВД;
- завдань ВВД у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах);
- алгоритму роботи для виконання етапів стандартизованого процесу ВВД;
- повноважень щодо виконання завдань із ВВД між структурними підрозділами навчальних закладів, навчальних частин (центрів) та іншими суб'єктами ВВД;
- основних завдань підрозділу ВВД навчальних закладів, навчальних частин (центрів);
- порядку обміну інформацією підрозділів ВВД навчальних закладів, навчальних частин (центрів) відповідно до наказу начальника щодо організації ВВД (додатки 3, 4 до цієї Інструкції);
- порядку внесення змін в алгоритм ВВД;
- порядку контролю виконання алгоритму ВВД у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах).

2.2. Алгоритм ВВД

2.2.1. Загальні положення

Вивчення та впровадження досвіду в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) здійснюється за стандартним алгоритмом (додаток 5 до цієї Інструкції), а у випадку застосування противником нової зброї та тактики дій – за прискореним алгоритмом (додаток 6 до цієї Інструкції).

2.2.2. Надходження інформаційних бюлетенів, ідентифікованих уроків тощо (далі – матеріали досвіду) до навчальних закладів, навчальних частин (центрів).

До навчальних закладів, навчальних частин (центрів) матеріали досвіду надходять від:

- оперативно-тактичних (оперативно-стратегічних) угруповань військ (сил);
- органів військового управління, яким навчальні заклади (підрозділи) підпорядковані, та замовників на підготовку відповідно до табелів термінових донесень;

органів військового управління, які мають військовослужбовців, підрозділи, структурні підрозділи за військово-обліковою спеціальністю того чи іншого замовника на підготовку або начальника роду військ, спеціальних військ (наприклад, Командування Десантно-штурмових військ і корпус морської

піхоти надсилають до НАСВ матеріали досвіду застосування танкових підрозділів, до ХНУПС – зенітних).

Облік матеріалів, які надійшли до суб'єктів ВВД, здійснюється в автоматизованому каталозі ВВД, опис якого викладено в додатку 7 до цієї Інструкції.

2.2.3. Процес вивчення досвіду здійснюється відповідно до затвердженого стандартного алгоритму вивчення досвіду.

Порядок вивчення

Кінцевим продуктом другого етапу вивчення досвіду є **ідентифікований бойовий приклад**, опис якого здійснюється відповідно до стандарту опису ідентифікованого бойового прикладу (додаток 8 до цієї Інструкції).

Бойовий приклад має включати опис бойового епізоду, умов виконання завдання, позитивних (негативних) результатів, причин і висновків і рекомендації.

Структура ідентифікованого бойового прикладу

1. Бойовий приклад:
загальні відомості;
детальний опис;
детальні результати.
2. Висновки з аналізу:
організації бою;
управління боєм.
3. Обговорення, Wargame.
4. Рекомендації щодо підвищення ефективності організації бою та управління боєм.

Повний варіант ідентифікованого бойового прикладу повинен бути розроблений на конкретний вид бою на кожен ланку управління (механізований взвод в обороні, десантно-штурмовий взвод під час здійснення рейду тощо) (додатки 9, 10 до цієї Інструкції).

Для більш наглядного доведення перебігу бойових епізодів і можливих варіантів використовується імітаційне моделювання бойових дій.

Стислі (оперативні) ідентифіковані бойові приклади для підрозділів (на основі оперативної інформації, зворотного зв'язку тощо) розробляються у всіх суб'єктах ВВД один раз на місяць або за необхідності (додаток 11 до цієї Інструкції).

Основою ідентифікованого бойового прикладу є аналіз дій конкретної посадової особи, які привели до позитивних (негативних) результатів (у ході підготовки та ведення бою), та рекомендації. Ідентифікований бойовий приклад опрацьовується підрозділом ВВД на основі тактичного епізоду, надісланого замовником на підготовку та/або ОВУ, якому підпорядкований навчальний заклад, навчальна частина (центр).

На основі ідентифікованих бойових прикладів, матеріалів досвіду та оперативної інформації для кожної спеціалізації розробляється **Арсенал знань, вмінь і навичок** (рисунок 1).

Суть **Арсеналу знань, вмінь і навичок** полягає в поступовому накопиченню досвіду та інших матеріалів із їх рознесенням по компетентностях, які повинен опанувати курсант (щодо організації бою, експлуатації ОВТ, морально-психологічного забезпечення тощо). Таким чином, у кожній компетенції накопичуються матеріали, що дозволять майбутньому командирі прийняти до розгляду більшу кількість варіантів виконання завдань

Рисунок 1 – Арсенал знань, вмінь і навичок (схема).

2.2.4. Особливості вивчення та впровадження бойового досвіду дій противника.

Вивчення та впровадження бойового досвіду дій противника проводиться в 2 етапи.

У ході першого етапу інформація, у залежності від ланки управління, надходить до НАСВ або 49 НЦ розвідки, вивчається та узагальнюється за складовими:

1. Інформаційна складова:

організаційно-штатні структури військових частин, підрозділів противника;

озброєння та військова техніка;

норми забезпечення та ешелонування;

доктринальні документи, методичні матеріали противника;

система підготовки противника тощо.

2. Складова можливостей:

вогневі;

маневрені,

ударні;

розвідувальні;

можливості з управління;

можливості з РЕБ;

можливості з РЕР;

можливості із забезпечення тощо.

3. Тактична складова:

бойовий досвід противника;

тактика дій: способи дій і тактичні прийоми; побудова бойового, передбойового порядків; заходи щодо введення наших військ в оману; заходи всебічного забезпечення;

сильні та слабкі сторони тощо.

На 2-му етапі вищевказаний узагальнений матеріал передається до МЦМБ, де спеціалістами родів військ і спеціальних військ розробляються заходи протидії противнику (складова протидії) з виданням відповідних рекомендацій командирам різних ланок управління та родів військ (сил). За необхідності, додатково залучаються інші суб'єкти підготовки.

Крім внесення змін у військові публікації щодо застосування, підготовки та навчальних програм, вносяться відповідні зміни до навчальної дисципліни (теми) "Безпека бою".

Вивчення повітряного, морського противника проводиться за аналогічними процедурами у ХНУПС, 38 ОНЦ, 41 НТЦ Повітряних сил ЗС України та ІВМС та 198 НЦ Військово-Морських Сил ЗС України, щодо БпАК – 190 НЦ та ЖВІ тощо.

Головного виконавця вивчення противника тактичного рівня в цілому (наземного, повітряного, морського), вивчення противника на оперативному та стратегічному рівнях визначає Інструкція з ВВД у ЗС України. Цим головним виконавцем визначається форма ідентифікованого урока щодо противника на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях.

2.2.5. Процес впровадження досвіду.

Впровадження досвіду здійснюється шляхом включення питань ідентифікованих уроків до освітніх програм, навчально-методичних матеріалів для проведення всіх видів навчальних занять.

Вивчений досвід має використовуватися в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) під час виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, виконання планових і позапланових оперативних завдань, розроблення монографій, навчальних посібників, методичних рекомендацій, підготовки наукових статей і дисертаційних робіт, розроблення проєктів стандартів, керівних документів тощо.

Впровадження ідентифікованих уроків здійснюється під час проведення навчальних занять:

на лекціях і під час проведення групових занять (із розгляду навчальних питань):

доводяться опис тактичного епізоду, умови, втрати;

визначаються позитивні та негативні результати, їх причини (за складовими організації бою та управління боєм);

оголошуються висновки;

формулюються рекомендації;

на семінарських заняттях (під час доповідей тих, хто навчається):

доводяться опис тактичного епізоду, умови, втрати;

демонструються відео, схеми (у тому числі анімація);

обговорюються позитивні та негативні результати, їх причини (за складовими організації бою та управління боєм);

виробляються висновки;

розглядаються та формулюються рекомендації щодо майбутніх дій;

на практичних заняттях із використанням спеціального програмного забезпечення:

доводяться опис тактичного епізоду, умови, втрати;

вводиться необхідна інформація у спеціальне програмне забезпечення;

демонструється хід бою на основі введених раніше даних;

обговорюються результати (за складовими організації бою та управління боєм);

на групових вправах (використання реальних бойових епізодів для відпрацювання вміння планувати бій та управляти підрозділами в бою за різних умов обстановки):

доводиться вихідна обстановка для розіграшу тактичного епізоду (тактичний епізод розроблений на основі опису та результатів ідентифікованих бойових прикладів);

курсантами, які виконують обов'язки у визначених посадах, проводяться тактичні розрахунки, виробляються та доповідаються замисли, визначаються (доводяться) бойові завдання (розпорядження), проводиться рекогносцировка, організовується взаємодія тощо;

обговорюються результати (за складовими організації бою та управління боєм).

На основі впроваджених уроків у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) видаються Збірники бойових прикладів (механізована рота, артилерійська батарея, кулеметник тощо).

Не рідше одного разу на квартал (а за необхідності й частіше) на основі впроваджених уроків подаються до підрозділу ВВД замовника на підготовку військових фахівців пропозиції щодо коригувальних дій (за методом DOTMLPFI) – додаток 12 до цієї Інструкції.

2.2.6. Порядок вивчення та впровадження досвіду підготовки.

Мета вивчення та впровадження досвіду підготовки – вдосконалення змісту підготовки в оптимальні терміни з підвищенням рівня засвоєння матеріалу.

Ця мета досягається:

- оптимізацією програм і планів підготовки;
- упровадженням інновацій у методику підготовки;
- удосконаленням матеріально-технічної бази;
- підвищенням методичної майстерності викладачів, інструкторів тощо.

Головними організаторами ВВД підготовки є:

Головне управління доктрин та підготовки – організовує обмін досвідом підготовки між видами, родами військ (сил) ЗС України.

Центральне управління військової освіти і науки – організовує обмін досвідом підготовки між ВВНЗ, ВНП ЗВО різних видів, родів військ (сил) ЗС України.

Головними організаторами ВВД підготовки на тактичному рівні є:

командування (управління) підготовки видів (родів) військ (сил) ЗС України, які є замовниками на підготовку військових фахівців у навчальних закладах, навчальних частинах (центрах), – організовують, здійснюють вивчення та впровадження досвіду підготовки у виді (роді) військ (сил) ЗС України та/або в навчальних закладах, навчальних частинах (центрах), у яких є замовниками на підготовку військових фахівців;

управління підготовки оперативних командувань – організовує, здійснює вивчення та впровадження досвіду підготовки в підпорядкованих військових частинах;

ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО – організовують, здійснюють вивчення та впровадження досвіду підготовки в навчальному закладі;

НТЦ, ЦПП – організовують, здійснюють вивчення та впровадження досвіду підготовки в навчальній частині (центрі);

НЦ – організовують, здійснюють вивчення та впровадження досвіду підготовки.

У вивченні та впровадженні досвіду підготовки на тактичному рівні беруть участь:

у Сухопутних військах ЗС України – штаби оперативних командувань, армійських корпусів, бригад (полків);

у Повітряних Силах ЗС України – штаби повітряних командувань, бригад (полків);

у Військово-Морських Силах ЗС України – штаби корпусу морської піхоти, бригад (полків), флотилій;

в інших родах військ (сил) – штаби військових частин (підрозділів).

Формами вивчення та впровадження досвіду підготовки є:

проведення науково-практичних конференцій із досвіду підготовки;

проведення відеоконференцій (нарад) відповідно до п. 1.5 цієї Інструкції;

розповсюдження матеріалів проведення навчань, тренувань, занять тощо;

розроблення відеоуроків (навчальних відеофільмів);

досвід підготовки за кордоном тощо.

Методами вивчення досвіду підготовки є:

активний (цілеспрямований) збір інформації, який здійснюється шляхом спостереження, проведення співбесід, опитування, вивчення та збору конкретних (часткових) даних посадовими особами робочих груп у ході навчань (тренувань), проведення досліджень (випробувань, експериментів) тощо;

пасивний (опосередкований) збір – це збір інформації шляхом вивчення документальних джерел, а саме:

аналіз проведених дій заходів підготовки;

звітної документації за результатами заходів підготовки;

інформаційних та інформаційно-аналітичних матеріалів;

результатів наукових досліджень;

матеріалів апробацій нових форм і способів застосування, форм і методів підготовки;

іншої інформації, яка надається учасниками навчань, а також інструкторами, викладачами, посередниками, спостерігачами, оцінювачами тощо.

Звітність щодо ВВД підготовки здійснюється відповідно до термінів і форм, визначених інструкціями з ВВД командувачів видів (родів) військ (сил). Моніторинг стану ВВД підготовки здійснюється підрозділами ВВД навчальних закладів, навчальних частин (центрів).

Для накопичення досвіду підготовки в Порталі ВВД ведеться окремий розділ.

3. ПІДГОТОВКА ОСОБОВОГО СКЛАДУ З ПИТАНЬ ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ

3.1. Для вперше призначених на посади науково-педагогічних працівників та інструкторів

Для підготовки з питань ВВД вперше призначених на посади науково-педагогічних працівників та інструкторів, а також для обміну досвідом і відпрацювання єдиних поглядів, підвищення кваліфікації персоналу з ВВД, за рішенням відповідного начальника проводяться:

семінари, круглі столи, брифінги, інструктажі та інші заходи щодо організації стандартизованого процесу ВВД, обговорення окремих питань службової діяльності, обміну досвідом і його поширення, вироблення шляхів розв'язання виявлених проблем, обговорення поточного стану справ і перспектив удосконалення й розвитку системи ВВД;

наукові (науково-практичні) конференції (семінари), службові наради тощо з метою обговорення воєнно-теоретичних і практичних проблем у сфері воєнного мистецтва, з питань підготовки, управління, забезпечення та визначення причин виникнення проблемних питань (недоліків) і шляхів (напрямів) їх вирішення;

збори, інструкторсько-методичні (інструктивні, показові) заняття під керівництвом старших начальників, публікація інформації й організація обговорення її у пресі тощо;

курсознавча підготовка на відповідних курсах (за допомогою мобільної тренувальної групи від підрозділу ВВД вищого ОВУ).

Програми підготовки з ВВД розробляє підрозділ ВВД виду (роду) військ (сил) ЗС України.

Типовий (орієнтовний) зміст програми підготовки з ВВД для вперше призначених на посади науково-педагогічних працівників і інструкторів наведено в додатку 13 до цієї Інструкції.

3.2. Для тих, хто навчається

Для всіх військово-облікових спеціальностей – аналіз проведених дій, загальні відомості щодо системи ВВД.

3.3. Вивчення та впровадження кращих практик

У разі отримання нових військових публікацій, уроків проводяться конференції, семінари, круглі столи з метою обговорення та впровадження досвіду.

У навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) має постійно здійснюватися узагальнення кращих практик і їх впровадження.

Щодо впровадження кращих практик здійснюються (щоквартально, або в разі надходження від замовника на підготовку):

проведення цільових нарад, семінарів, конференцій;
запровадження чату кращих практик досвіду;
видання відповідних навчальних посібників.

Головними організаторами впровадження кращих практик ВВД є підрозділи ВВД навчальних закладів, навчальних частин (центрів).

Начальник Головного управління доктрин та підготовки
Генерального штабу Збройних Сил України
генерал-майор

“14” 02 2025 року

Ігор ПАЛАГНЮК

Додаток 1
ТКП 7-00(162).
(пункт 1.3)

МАТРИЦЯ РОЗПОДІЛУ ПОВНОВАЖЕНЬ ІЗ ВВД

№ з/п	Суб'єкти ВВД	Завдання	Ланка управління							За противника	
			військовослужбовець	відділення	взвод	рота	батальйон	бригада (полк)	органи військового управління (у тому числі тимчасово створені)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1.	Відділ ОВВД І7 ГШ ЗС України	1. Організація ВВД, розвиток системи ВВД у ЗС України. 2. Розповсюдження матеріалів об'єднаного характеру. 3. Організація ВВД стратегічного рівня	ОР	ОР	ОР	ОР	ОР	ОР	ОР	ОР	
2.	НУОУ	1. Головний виконавець ВВД стратегічного та оперативного рівнів 2. Участь у ВВД рівня батальйон, бригада (полк)							ГВик (3)		

Продовження додатка 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3.	Управління (відділ, відділення, група) ВВД виду (роду) військ (сил) ЗС України	<p>1. Організація процесу, розвиток системи ВВД у виді (роді) військ (сил) ЗС України.</p> <p>2. Організація активного вивчення досвіду у виді (роді) військ (сил) ЗС України.</p> <p>3. Організація ВВД тактичного рівня за напрямками виду (роду) військ (сил) ЗС України.</p> <p>4. Організація ВВД в підпорядкованих навчальних закладах, навчальних частинах (центрах). ВВД у ВВНЗ як замовника на підготовку.</p>	ОР	ОР	ОР	ОР	ОР	ГВик (4-28)		ГВик (4-28)
4.	Підрозділ ВВД ОК, ПвК (ім рівних)	<p>1. Організація процесу, розвиток системи ВВД в ОК, ПвК (ім рівних).</p> <p>2. Організація активного вивчення досвіду в ОК, ПвК (ім рівних).</p> <p>3. Організація ВВД тактичного рівня за напрямками ОК, ПвК (ім рівних).</p> <p>4. Організація ВВД в підпорядкованих ЦПП.</p>					ГВик (5-16)			

Продовження додатка 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5.	ВВНЗ, ВВП ЗВО	1. Організація ВВД у ВВНЗ, ВВП ЗВО. 2. Головний виконавець із ВВД за напрямками підготовки (рівня взвод-рота).								
6.	НАСВ				Мех, інж, РВіА, МПЗ (5, 7, 8, 9, 13- 20, 23)					
7.	ХІТВ				Танк, рхб, (5, 6, 8, 18, 20, 23)					
8.	ВА м.Одеса				Дш, ае, мп, логістика, розв (5, 6, 7, 10, 13, 17)					
9.	ВІТІ				Зв'язок, АСУ, ЗІтаКБ, РІСОТтаСО (5, 24)					
10.	ЖВІ				РЕБ, РЕР, БЛАК (6-8, 13-16, 20, 23, 26)					
11.	ХНУПС				Авіація, ППО СВ, РТВ, ЗРВ, АСУ (16, 21)					
12.	ІВМС ОНМА				КЗіЗН, ПРтаВАР,					

Продовження додатка 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
					КЕУ, БРАО, КРТОтаЗЗ (22)					
13.	ЦПП	1. Організація ВВД ЦПП. 2. Головний виконавець із ВВД підрозділів за напрямками підготовки (рівня відділення-бригада).				Загальновійськові частини (підрозділи) (5-10, 13, 17)				
14.	МЦМБ									
15.	МЦПП РВіА				Військові частини (підрозділи) РВіА (5-10, 13, 17)					
16.	233 цпп				Підрозділи ППО СВ (5-11, 13, 17)					
17.	НЦ	1. Організація ВВД НЦ. 2. Головний виконавець із ВВД підрозділів за напрямками підготовки (рівня солдат-група-відділення).								
18.	184 нц				Механізовані (стрілецькі), РВіА, логістика, протитанкові (5-10, 13-17, 19, 20, 23, 25, 26, 28)					
19.	49 нцр				Розвідувальні (5, 8, 13, , 17, 18, 20)					
20.	169 нц				Зенітні, танкові, снайперські, автомобільні, рем.- відн., штурмові					

Продовження додатка 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
			(5-10, 13-19, 23, 25, 28)							
21.	38 онц		Авіаційні, РТВ, ЗРВ (13, 17, 28)							
22.	198 нц		Морські (5, 12, 13, 17, 18, 28)							
23.	199 нц		Десантно-штурмові (5-10, 13-20, 24-26, 28)							
24.	179 онтц		Зв'язок (5, 9, 10, 13, 17)							
25.	143 онтц		Інженерні, РХБ, ГТС (5, 13, 17)							
26.	190 нц		РЕБ, РЕР, БпЛА, ОДТ (5, 10, 13, 17, 20, 23)							
27.	25 нц		Військовий правоохоронець (13-26)							
28.	Школа ТМ		Бойові медики, старші бойові медики, інструктори з тактичної медицини (13-27)							

та провадження підготовки;

Головного виконавця (Виконавця) за розповсюдження інформації про ідентифіковані та впроваджені уроки; розповсюдження інформації до всіх зацікавлених ОВУ, ОУ, установ, військових частин (підрозділів) тощо.

Головний виконавець (ГВик.) – підрозділ (посадова особа) ВВД, головний організатор виконання визначених керівними документами заходів процесу ВВД. Цифри – порядкові номери співвиконавців відповідно до цієї таблиці.

Головні виконавці можуть призначатися окремо за рівнем (стратегічним, оперативним, тактичним), за видом (родом) військ (сил), за етапами ВВД (вивчення та впровадження), за складовими підготовки (індивідуальна, колективна, оперативна).

Співвиконавець – підрозділ (посадова особа) ВВД, який здійснює збір, опрацювання інформації з ВВД від підпорядкованих підрозділів і надання її Головному виконавцю.

Загальновійськові військові частини (підрозділи) – механізовані, танкові, мотопіхотні, гірсько-штурмові, єгерські, штурмові, стрілецькі, піхотні, десантно-штурмові, повітряно-штурмові, аеромобільні, морської піхоти, територіальної оборони.

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВВД ВВНЗ

Основні завдання підрозділів ВВД у навчальних закладах (підрозділах) ЗС України:

виявлення проблемних питань щодо підготовки, всебічного забезпечення, розвитку, застосування й управління підрозділами ЗС України;

організація збору, аналізу та узагальнення інформації про проблемні питання, визначення головних причин виникнення проблем і шляхів їх вирішення;

організація та контроль (моніторинг) виконання процедур ВВД, розроблення пропозицій щодо вдосконалення процесу ВВД в навчальних закладах (підрозділах) ЗС України;

розробка Плану вивчення та впровадження досвіду військ (сил) і подання його на затвердження начальника;

робота у складі дослідницьких груп на навчаннях (тренуваннях) ЗС України;

планування та організація підготовки з ВВД;

вивчення уроків, зокрема потенційних кращих практик, розроблення рекомендацій, проведення необхідних заходів (коригувальних дій), надання пропозицій щодо призначення органів військового управління та посадових осіб, які є головними виконавцями планування та організації впровадження, оцінювання ефективності, а також поширення досвіду;

валідація результатів збору, аналізу та узагальнення інформації про проблемні питання, звітів про спостереження;

підготовка та подання відповідних матеріалів для затвердження ідентифікованих і впроваджених уроків;

організація, координація та контроль за виконанням процедур впровадження досвіду в навчальних закладах (підрозділах);

своєчасне відпрацювання та надання за підпорядкованістю звітних документів із ВВД, а також інформування ОВУ, військ (сил), інших навчальних закладів (підрозділів), наукових (науково-дослідних) установ та організацій;

доведення (поширення) інформації про ідентифіковані та впроваджені уроки до ОВУ, військ (сил), ВВНЗ (ВНП ЗВО), наукових (науково-дослідних) установ та організацій;

вивчення пропозицій особового складу з вивчення досвіду;

вивчення публікацій держав – членів НАТО та інших держав із ВВД, їх опрацювання та впровадження кращих практик у діяльність ЗС України;

інформування особового складу щодо спроможностей системи ВВД, основ організації процесу ВВД, можливостей “Порталу ВВД”;

організація функціонування “Порталу ВВД”, наповнення його контентом, зокрема завантаження даних інформаційної бази ідентифікованих та впроваджених уроків.

Крім того:

- 1) на всіх етапах і під час виконання всіх процедур:
  - надавати підтримку командирам (начальникам) у розповсюдженні культури вивчення та впровадження досвіду;
  - здійснювати моніторинг виконання стандартизованого процесу в навчальному закладі (підрозділі);
  - здійснювати підготовку та допідготовку інструкторсько-викладацького складу (науково-педагогічного складу, педагогічного складу) з питань ВВД;
  - використовувати та постійно впроваджувати інформаційно-комунікаційну систему “Портал ВВД” у діяльність навчального закладу (підрозділу);
  - здійснювати контроль виконання процедур ВВД під час освітнього (навчального) процесу;
  - впроваджувати та надавати всебічну допомогу всім учасникам освітнього (навчального) процесу з питань аналізу проведених дій;
  - ідентифікувати та документувати проблеми з виконанням стандартизованого процесу в навчальному закладі (підрозділі) для прийняття подальшого рішення щодо його вдосконалення;

- 2) на етапі вивчення досвіду:
  - ініціювати, брати участь та/або надавати допомогу в зборі спостережень під час проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - документувати та генерувати спостереження під час проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - забезпечити якість опрацювання спостережень під час проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - забезпечити включення результатів спостережень під час проведення заходів освітнього (навчального) процесу до інформаційно-комунікаційної системи “Портал ВВД”;
  - постійно переглядати, здійснювати менеджмент спостережень для ідентифікації уроків за результатами проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - стежити за актуальністю наповнення спостережень для ідентифікації уроків за результатами проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - аналізувати спостереження за результатами проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - ідентифікувати уроки за результатами проведення заходів освітнього (навчального) процесу;
  - надавати начальнику висновки та рекомендації за результатами аналізу спостереження;

- 3) на етапі впровадження досвіду:
  - забезпечити впровадження ідентифікованих уроків;
  - організувати занесення уроків до інформаційно-комунікаційної системи “Портал ВВД”;
  - доповісти в порядку підпорядкованості ВВД;
  - розповсюдити ідентифікований урок серед інших навчальних закладів (підрозділів).

ВАРІАНТ із підрозділом ВВД

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ**НАКАЗ**Начальника ВВНЗ (ВНП ЗВО)
(з навчальної роботи)

____.____.20__

м. _____

№ _____

Про організацію вивчення
та впровадження досвіду у ВВНЗ
на 2025–2026 навчальний рік
і розподіл повноважень

На виконання вимог Доктрини з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої начальником Генерального штабу ЗС України 03.07.2020 за № 1928/НВГШ, Тимчасової інструкції з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 15.07.2020 № 56, та з метою підвищення ефективності функціонування системи вивчення та впровадження досвіду, впровадження його в освітній процес, наукову та науково-технічну діяльність у _____

НАКАЗУЮ:

1. Загальне керівництво заходами з вивчення та впровадження досвіду здійснюю особисто.

2. Призначити:

заступника начальника ВВНЗ з навчальної роботи _____ –
відповідальним за організацію контролю за впровадження досвіду військ (сил)
в освітній процес факультетів і кафедр за напрямками (спеціалізаціями);

заступника начальника ВВНЗ з наукової роботи _____ –
відповідальним за організацію впровадження в наукову та науково-технічну
діяльність за напрямками наукових досліджень, зокрема у сфері вивчення
та впровадження досвіду за напрямками (спеціалізаціями);

начальників факультетів і кафедр – відповідальними за ВВД на факультетах і кафедрах.

3. Створити робочі групи з вивчення та впровадження досвіду військ (сил) в освітній процес (додаток 1) та з вивчення та впровадження досвіду в наукову та науково-технічну діяльність (додаток 2).

4. Організувати роботу штатного підрозділу (групи, відділу, відділення) з вивчення та впровадження бойового досвіду із завданнями:

організації ведення обліку та реєстру керівних документів із ВВД;
здійснення аналізу отриманих інформаційно-аналітичних матеріалів, друкованих видань із досвідом військ (сил), опрацювання цих матеріалів;
розроблення рекомендацій щодо впровадження досвіду в освітню, наукову та науково-технічну діяльність;

доведення до структурних підрозділів і виконавців інформаційних матеріалів щодо досвіду;

організації наукового супроводження ВВД;
своєчасне внесення визначеної інформації до Порталу вивчення та впровадження досвіду застосування військ (сил) ЗС України.

5. Заступнику начальника ВВНЗ з навчальної роботи організувати підготовку особового складу робочих груп ВВД.

6. Начальникам факультетів (начальникам управлінь науково-дослідного центру) не менш ніж 1 раз на квартал організувати випуск збірників прикладів бойового досвіду за спеціальностями підготовки військових фахівців. Збірники використовувати в навчальному процесі, один примірник здавати до загальної бібліотеки.

7. Затвердити інструкцію щодо вивчення та впровадження досвіду у ВВНЗ _____ (додаток 3) та алгоритм роботи щодо вивчення та впровадження досвіду (додаток 4).

8. Наказ довести до особового складу в частині, що його стосується.

9. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Начальник _____

ВАРІАНТ без підрозділу ВВД

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ**НАКАЗ**Начальника ВВНЗ (ВНП ЗВО)
(з навчальної роботи)

____.____.20__

м. _____

№ _____

Про організацію вивчення
та впровадження досвіду у ВВНЗ
на 2025–2026 навчальний рік
і розподіл повноважень

На виконання вимог Доктрини з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої начальником Генерального штабу ЗС України 03.07.2020 за № 1928/НВГШ, Тимчасової інструкції з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 15.07.2020 № 56, та з метою підвищення ефективності функціонування системи вивчення та впровадження досвіду, впровадження його в освітній процес, наукову та науково-технічну діяльність у _____

НАКАЗУЮ:

1. Загальне керівництво заходами з вивчення та впровадження досвіду здійснюю особисто.

2. Призначити:

заступника начальника ВВНЗ з навчальної роботи _____ –
відповідальним за організацію контролю за впровадженням досвіду військ (сил)
в освітній процес факультетів і кафедр за напрямками (спеціалізаціями);

заступника начальника ВВНЗ з наукової роботи _____ –
відповідальним за організацію впровадження в наукову та науково-технічну
діяльність за напрямками наукових досліджень, зокрема у сфері вивчення
та впровадження досвіду за напрямками (спеціалізаціями);

начальників факультетів і кафедр – відповідальними за ВВД на факультетах і кафедрах.

3. Створити робочі групи з вивчення та впровадження досвіду військ (сил) в освітній процес (додаток 1) та з вивчення та впровадження досвіду в наукову та науково-технічну діяльність (додаток 2) із завданнями:

- організації ведення обліку та реєстру керівних документів з ВВД;
- здійснення аналізу отриманих інформаційно-аналітичних матеріалів, друкованих видань із досвідом військ (сил), опрацювання цих матеріалів;
- розроблення рекомендацій щодо впровадження досвіду в освітню, наукову та науково-технічну діяльність;
- доведення до структурних підрозділів і виконавців інформаційних матеріалів впровадження досвіду;
- організації наукового супроводження ВВД;
- своєчасне внесення визначеної інформації до Порталу вивчення та впровадження досвіду застосування військ (сил) ЗС України.

4. Заступнику начальника ВВНЗ з навчальної роботи організувати підготовку особового складу робочих груп ВВД.

5. Начальникам факультетів (начальникам управлінь науково-дослідного центру) не менш ніж 1 раз на квартал організувати випуск збірників прикладів бойового досвіду за спеціальностями підготовки військових фахівців. Збірники використовувати в навчальному процесі, один примірник здавати до загальної бібліотеки.

6. Затвердити інструкцію щодо вивчення та впровадження досвіду у ВВНЗ _____ (додаток 3) та алгоритм роботи щодо вивчення та впровадження досвіду (додаток 4).

7. Наказ довести до особового складу в частині, що його стосується.

8. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Начальник _____

Додаток 4
до ТКП 7-00(162)
(пункт 12.1)

ЗРАЗОК

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

Начальника НЦ (ЦПП)

___ . ___ .20__

м. _____

№ _____

Про відповідальних осіб
за вивчення та впровадження
досвіду у військовій частині
А_____

З метою виконання вимог Доктрини з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої начальником Генерального штабу Збройних Сил України 03.07.2020 за № 1928/НВГШ, Тимчасової інструкції з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 15 липня 2020 року № 56, щодо безпосередньої організації вивчення та впровадження досвіду з питань валідації результатів збору, узагальнення та аналізу інформації з визначених проблемних питань, організації та контролю (моніторингу) виконання завдань із вивчення та впровадження досвіду за своїми напрямками діяльності та впровадження його протягом 20__ навчального року в навчально-виховний процес у _____

НАКАЗУЮ:

1. Виконання заходів із вивчення та впровадження досвіду підготовки та застосування частин (підрозділів) Сухопутних військ Збройних Сил України в діяльності військової частини А_____ організувати та забезпечувати у відповідності до керівних документів.

2. Основними напрямками діяльності структурних підрозділів військової частини А_____ з вивчення та впровадження досвіду підготовки та застосування частин (підрозділів) Сухопутних військ Збройних України вважати:

здійснення вивчення інформаційних матеріалів (бюлетенів, рекомендацій) і впровадження їх в освітній процес і повсякденну діяльність;

здійснення обліку та накопичення матеріалів із вивчення та впровадження досвіду у відділі організації навчального процесу та в структурних підрозділах військової частини А_____ та використання їх в усіх видах навчальної та повсякденної діяльності;

організацію заходів щодо впровадження досвіду шляхом внесення питань, вивчених (ідентифікованих) уроків до типових навчальних програм із навчальних предметів, робочих навчальних програм із навчальних предметів, навчально-методичних матеріалів, а також під час індивідуальної підготовки офіцерського складу, сержантського (старшинського) складу, рядового складу військової служби за контрактом із питань вивчення та впровадження досвіду;

організацію підготовки та підвищення кваліфікації представників (офіцерів) структурних підрозділів військової частини А_____, які задіяні в системі вивчення та впровадження досвіду.

3. Забезпечити функціонування Системи вивчення та впровадження досвіду у військовій частині А_____ шляхом організації збору, узагальнення та аналізу інформації про проблемні питання (кращі практики), визначення їх головних причин і шляхів вирішення (повторення), а також для поширення та впровадження досвіду у військовій частині А_____ з метою підвищення ефективності підготовки фахівців для Сухопутних військ Збройних Сил України та повсякденної діяльності.

4. Затвердити перелік відповідальних за вивчення та впровадження досвіду у військовій частині А_____:

організація вогневої підготовки частин і підрозділів – заступника командира військової частини А_____;

підготовка штабів (органів управління), організація тактичної підготовки – начальника штабу – заступника командира військової частини А_____;

організація базової загальновійськової підготовки, загальні питання організації навчально процесу – заступника командира військової частини А_____ – начальника відділу організації навчального процесу;

організація предметів гуманітарного спрямування, виховного процесу та морально-психологічне забезпечення – заступника командира військової частини А_____ з психологічної підтримки персоналу – начальника відділення психологічної підтримки персоналу;

організація водіння автомобільної техніки та бойових машин, технічної та спеціальної підготовки водіїв, механіків-водіїв і фахівців ремонтних підрозділів, експлуатації озброєння та військової техніки – заступника

командира військової частини А_____ з озброєння – начальника технічної частини;

організація технічної та спеціальної підготовки фахівців тилу, питання тилового забезпечення – заступника командира військової частини А_____ з тилу – начальника тилу;

начальників служб військової частини А_____ – за своїми напрямками.

Відповідальними за вивчення та впровадження досвіду в структурних підрозділах військової частини А_____:

командира роти матеріального забезпечення військової частини А_____;

командира групи інженерного забезпечення (навчального процесу) військової частини А_____;

командира військової частини А_____;

командира військової частини А_____;

командира військової частини А_____;

командира військової частини А_____;

командирів батальйонів (дивізіонів) у військових частинах;

начальників шкіл із підготовки фахівців у військових частинах;

начальників циклових комісій у військових частинах;

Переліченим посадовим особам своїми рішеннями визначити функціональні обов'язки підлеглого особового складу щодо порядку вивчення та впровадження досвіду за своїми напрямками.

5. Відповідальним особам за вивчення та впровадження досвіду:

організувати в підпорядкованих підрозділах вивчення Доктрини з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої начальником Генерального штабу Збройних Сил України 03.07.2020 за № 1928/НВГШ, та Тимчасової інструкції з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженої наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 15 липня 2020 року № 56;

організувати подання звітно-інформаційних документів у встановлені терміни за зразками, викладеними в Тимчасовій інструкції з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затвердженій наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 15 липня 2020 року № 56.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на начальника штабу – заступника командира частини.

7. Наказ довести до всього особового складу в частині, що його стосується.

Начальник _____

СТАНДАРТНИЙ АЛГОРИТМ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ (приклад)

Етап алгоритму	Підрозділ НЦ (виконавець)	Підрозділ НЦ (контроль)	Дії	Термін виконання
I етап отримання	НЦ	Підрозділ ВВД	Надходження ІБ від КСВ ЗС України	1 доба
	Навчальний ЗРП		Надсилання ІБ до навчального ЗРП	
	Підрозділ ВВД	Циклова комісія	Надсилання ІБ до циклової комісії	1 доба
II етап вивчення	Підрозділ ВВД	Циклова комісія	Проведення аналізу ІБ, відпрацювання пропозицій щодо впровадження досвіду	6 діб
	Методична комісія циклової комісії	Заступник командира навчального ЗРП	Розгляд пропозицій щодо впровадження досвіду, надання їх до педагогічної ради навчального ЗРП	1 доба
	Педагогічна рада навчального ЗРП	Заступник командира навчального центру	Опрацювання пропозицій щодо впровадження, їх погодження Затвердження пропозицій щодо впровадження досвіду	1 доба
III етап впровадження	Навчальний ЗРП	Підрозділ ВВД	Надання затверджених пропозицій (ДМ) до навчального ЗРП	1 доба
	Циклова комісія	Підрозділ ВВД	Надання затверджених пропозицій (ДМ) до циклової комісії	3 доби
IV етап зворотній зв'язок	Циклова комісія	Підрозділ ВВД	Доповідь щодо впровадження до навчального ЗРП	1 доба
	Навчальний ЗРП	Підрозділ ВВД	Доповідь щодо впровадження до навчального центру	1 доба
	НЦ	Заступник командира навчального центру	Доповідь щодо впровадження до ОВУ, якому підпорядкований НЦ та замовнику на підготовку фахівців	1 доба

Примітка. Впровадження досвіду у ВВНЗ здійснюється відповідно до стандартного алгоритму вивчення досвіду та наказу начальника ВВНЗ "Про організацію вивчення та впровадження досвіду у ВВНЗ на 20__ – 20__ навчальний рік та розподіл повноважень" у якому призначається позаштатний підрозділ ВВД (позаштатні особи з ВВД)

ПРИСКОРЕНИЙ АЛГОРИТМ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ (приклад)

Етап алгоритму	Підрозділ НЦ (виконавець)	Підрозділ НЦ (контроль)	Дії	Термін виконання
I етап отримання	НЦ	Підрозділ ВВД	Надходження ІБ від КСВ ЗС України	1 доба
	Навчальний ЗРП		Надсилання ІБ до навчального ЗРП	
	Підрозділ ВВД	Циклова комісія	Надсилання ІБ до циклової комісії	
II етап вивчення	Підрозділ ВВД	Циклова комісія	Проведення аналізу ІБ, відпрацювання пропозицій щодо впровадження досвіду	1 доба
	Методична комісія циклової комісії	Заступник командира навчального ЗРП	Розгляд пропозицій щодо впровадження досвіду, надання їх до педагогічної ради навчального ЗРП	
	Педагогічна рада навчального ЗРП	Заступник командира навчального центру	Опрацювання пропозицій щодо впровадження, їх погодження Затвердження пропозицій щодо впровадження досвіду	
III етап впровадження	Навчальний ЗРП	Підрозділ ВВД	Надання затверджених пропозицій (ДМ) до навчального ЗРП	1 доба
	Циклова комісія	Підрозділ ВВД	Надання затверджених пропозицій (ДМ) до циклової комісії	
IV етап зворотний зв'язок	Циклова комісія	Підрозділ ВВД	Доповідь щодо впровадження до навчального ЗРП	1 доба
	Навчальний ЗРП	Підрозділ ВВД	Доповідь щодо впровадження до навчального центру	
	НЦ	Заступник командира навчального центру	Доповідь щодо впровадження до ОВУ, якому підпорядкований НЦ, та замовнику на підготовку фахівців	

ОПИС КАТАЛОГУ

Заповнення кожного розділу каталогу підтверджується відміткою про виконання, що автоматично відображається на головному сервері автоматизованого каталогу, при цьому існує можливість введення контрольних термінів. Сам автоматизований каталог розміщується в системі, до якої існує відділений доступ, що дає можливість НПП та курсантам дізнаватись про нові ідентифіковані уроки або навчальну літературу. Посилання дають можливість отримувати уточнений навчально-методичний матеріал.

Таблиця 2

Автоматизований каталог

№	Облік – відповідальний підрозділ ВВД					Впровадження, відповідальний – кафедра					
	Дата	Номер	Спец.	Назва / зміст	Рішення керівника	Стан виконання (маячки обліку виконання)	Дата впровадження	Факультет	кафедра	Протокол	програма дисципліни та НММ
						0 – надійшло в НАСВ 0 – розглянуто керівником X – проінформовано о/с 0 – відпр. на кафедру 0 – розглянуто на засіданні 0 – впроваджено 0 – не впроваджено у визначені терміни + – обговорено та внесено в базу даних				№... від...	Номер і посилання
		0			0			0	0	0 +	

СТАНДАРТ ОПИСУ ІДЕНТИФІКОВАНОГО БОЙОВОГО ПРИКЛАДУ

У першому розділі Стандарту уроку досвіду описати тактичний епізод (іншій формат інформації), при цьому вказати всі тактичні та інші умови, ступінь виконання завдання, втрати сторін та інші довідкові відомості. Далі провести послідовний опис дій із деталізацією дій своїх військ, командира, старшого начальника, дій противника та скласти схему, що дасть можливість курсантам (слухачам) більш повно сприйняти досвід.

Завершити перший розділ детальними результатами.

Розділ 1. Бойовий приклад / тактичний епізод / інші форми інформації				
1.1 Загальні відомості				
Дата – вид бою – час доби – пора року – метеоумови – загальні результати				
1.2 Детальний опис				
Опис дій своїх підрозділів	Дії командира	Тактична обстановка		Опис дій противника
		Час	Схема	
Бажано відображати в послідовності дій... розвитку обстановки				
1.3 Детальні результати (ступінь виконання завдання, втрати сторін, позитивні та негативні, нові способи / прийоми застосування, нова зброя...)				

У другому розділі Стандарту уроку досвіду зробити висновки мінімум за двома напрямками – робота командира (іншої посадової особи) під час організації бою та під час управління підрозділами в бою.

Потрібно знайти відповіді на питання: *Чому ефективно виконано завдання? (наприклад, тому що під час оцінки обстановки командир взводу врахував можливість наявності організованої противником засідки, провів дорозвідку, вибрав декілька варіантів виконання завдання).*

Або: *Чому понесені втрати? (наприклад, тому що під час дій у складі резерву взвод більше години знаходився в районі переправи, що дало можливість противнику провести повітряну розвідку та завдати вогневе ураження).*

Розділ 2 Висновки з аналізу			
Організація бою теорія - мислення		Бойова робота практика - виконання	
Елементи	Висновки	Елементи	Висновки
Оцінка обстановки		Розгортання..	
....	Чому ефективно виконано завдання	Перехід в готовність...	...або які причини втрат ???
Бойовий наказ		Маневр...	

У третьому розділі Стандарту уроку досвіду зробити рекомендації курсантам (слухачам) щодо організації бою та управління в бою (використовуючи таку ж табличну форму).

Перший, другий і третій розділи становлять блок “Доведення уроку”.

Далі провести блок “Обговорення уроку”
<ol style="list-style-type: none">
1. Створення двох груп курсантів – свої війська та OPFOR
2. Курсанти висловлюють свої думки щодо:<ul style="list-style-type: none">
можливих дій командира;
варіантів / способів виконання завдань;
внесення змін у бойові статути;
організації взаємодії, управління... (на схемі або макеті) за результатами обговорення урок доповнюється

Додаток 9
ТКП 7-00(162).
(пункт 2.2 п.п. 2.2.3)

ЗРАЗОК

ІДЕНТИФІКОВАНИЙ БОЙОВИЙ ПРИКЛАД ДЛЯ ВВНЗ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ

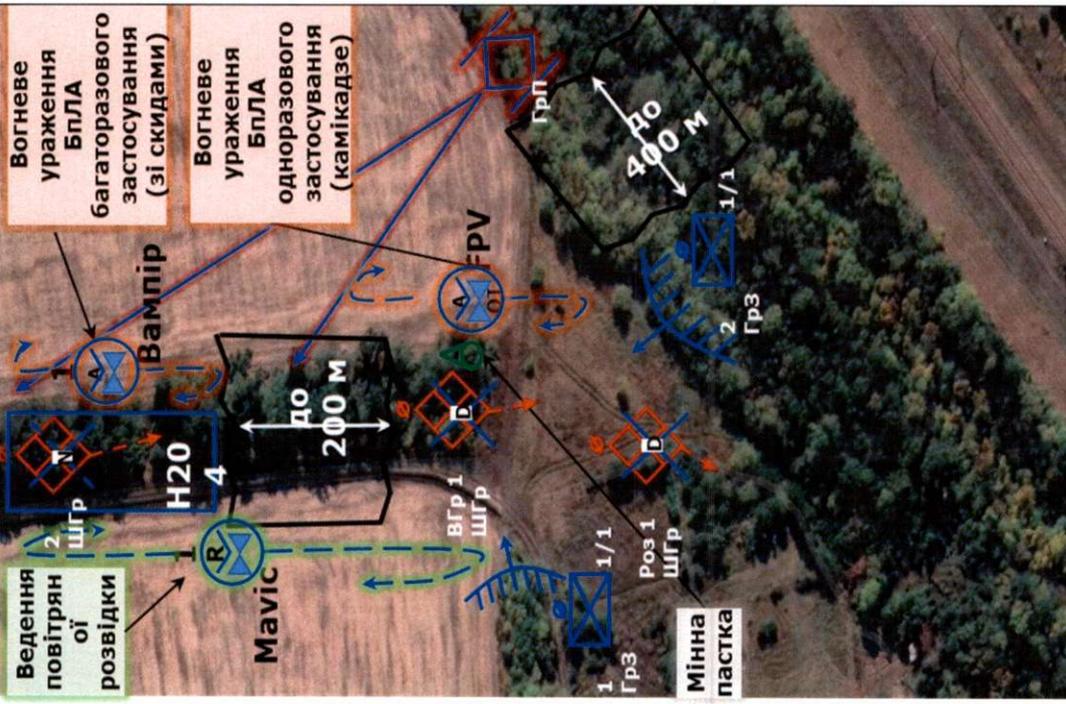
Ідентифікований бойовий приклад (варіант)

Розділ 1. Бойовий приклад / тактичний епізод “Проведення оборонного бою підрозділами 1/13 мб у районі н.п. “СТЕПОВЕ”					
1.1 Загальні відомості					
Дата	Час	Метеоумови	Умови спостереження	Умови для військ противника	Ймовірний характер дії противника
14.02-16.02.2024	з 06.00 до 20.00 14.02.24 16.02.24	Туман, -5°C, низька хмарність	У світлий час доби – 300-800 м., темний – 20-50 м	Інтенсивне застосування розвідувальних, FPV-дронів, “Ланцетів”. Розміновані шляхи висування до залізничної дороги. Відсутність дефіциту артилерійських боєприпасів (орієнтовно до 280 снарядів і мін на добу на ВОП).	Наступ противника з висуванням із глибини у складі ротних або взводних тактичних груп на БМП, посилення танками, за підтримки авіації, артилерії, ударних БпЛА в стик смуг оборони підрозділів.
Результати					
Підрозділ	Кількість особового складу	Озброєння, засоби зв'язку	Час на підготовку	Умови для своїх військ	Кінцевий результат
1 мв з обслуговою М2 BROWNING кулів та обслуговою МК-19 грв	21 чол (із них 1 мв – 17 чол., обсл. кулів – 2 чол., обсл. грв – 2 чол.)	БМП М2 “Bradley” – 2 од., М2 BROWNING – 1 од., МК-19 – 1 од.,	20 год	Напередодні по ВОП було завдано противником два удари КАБами.	Завдання значних втрат противнику в

Продовження додатка 9

		<p>NLAW – 6 од., РПГ-7 – 3 од., АТ-4 – 6 од., ПКМ – 2 од., АКС-74 – 15 од., аналізатора спектру БьПА “ТіпуСА” – 3 од. оковий РЕБ “Грець - 6М” - 1 од., дробовиків – 3 од., тепловізори – 3 од., прилади нічного бачення – 4 од.</p>		<p>Встановлений ліміт артилерійських боєприпасів (АГ – 0,2 бк та МІН – 0,3 бк на добу) для підтримки ведення оборони механізованими підрозділами, неможливість встановлення цільних МВЗ через постійний вогневий вплив противника та відсутність достатньої кількості мін.</p>	<p>особовому складі та техніці (знищено/пошкоджено БМ – 100 %, о/с – 81,5 %). Організований відступ на визначені позиції.</p>
<p>Розхід боєприпасів На добу бк: СЗ – 4; БМ – 2;</p>	<p>Втрати своїх військ “200” – 4 чол.; “300” – 7 чол.; БМ – 1 од. – пошкоджене озброєння</p>	<p>Умови маскування У лісосмугах і на окоп. н.п. – маскувальними сітками 1/3 частину окопів, в н.п. – використання будівель та інших споруд</p>	<p>Час на підготовку засідки 8 год</p>	<p>Час ведення засідки 5 год</p>	<p>Втрати противника Т-72 – 2 од., БТР-82а – 4 од., “200” – 23 чол.; “300” – 7 чол.</p>

1.2 Детальний опис		Тактична обстановка		Опис дій противника
Опис дій своїх військ	Дії командира	час	схема	
<p>Вогнева засідка Була обладнана на відстані 600 м перед переднім краєм підрозділів на вірогідному маршруті висування на напрямку наступу противника. Дії вогневої засідки підтримувалися ударними БпЛА, обслуговано МК-19 грв, БМП М2 "Bradley" та мінометною обслугою. Особовий склад і мвід діяв у пішому порядку, виконуючи завдання спостереження з використанням тепловізора та 2-х приладів нічного бачення. Вогнева засідка була попереджена про висування противника, який був виявлений БпЛА з тепловізором рв 3 мб. В ході вогневої засідки: розвідники 1 ШГр противника були знищені 2 ГрЗ (групою знищення (захоплення) з використанням зброї із засобами для безшумної стрільби. Одночасно 1 ГрЗ, застосувавши міну пастку, відкрила вогонь по ВГр 1 ШГр</p>	<p>Дії командира Керував прихованим у район висуванням у район вогневої засідки та ретельним її маскуванням. Організував систему вогню та створення міної пастки. Приймав інформацію від КР про виявлення висування противника. Визначив момент несподіваних і раптових дій і подав сигнал відкриття вогню з гранично близької дистанції (впритул). Подав сигнал на висування ГрП на завчасно визначений та підготовлений вогневий рубіж. Здійснив управління діями підрозділів під час вогневої засідки. Приймав інформацію від КР про висування 2 ШГр противника. Подав сигнал на ведення вогню ГрП</p>	<p>18.00 14.02.24 — 1.00 15.02.24</p>		<p>Щоденно розвідувальні та штурмові групи противника діяли в основному в нічний час уздовж лісосмуг, розташованих перпендикулярно залізничній колії, невеликої лісосадки на згині залізничної колії та лісосадов уздовж неї. 1 ШГр противника висувалась уздовж лісосадки, розташованої перпендикулярно залізничній колії з метою ведення розвідки маршруту майбутнього висування, виявлення засідок і переднього краю оборони наших військ. 1 ШГр складався із 5 чол., попереду діяло 2 розвідника, позаду їх дії прикривали ВГр 3 штурмовика. Противник також використовував два прилади нічного бачення. Позаду на відстані 150-200 м висувалась 2 ШГр в кількості 8 чол. Розвідники, наблизившись до кінця</p>

Опис дій своїх військ	Дії командира	Тактична обстановка	Опис дій противника
<p>Противника. Один військовослужбовець ВГр 1 ШГр противника здався в полон, отримавши легке поранення, інші були знищені – один із початком відходу (був виявлений по добре видимій у прилад нічного бачення флуоресцентній налітці на бронезилеті).</p> <p>З початком вогневого контакту розпочали завдавати вогневе ураження БрЛА зі скидами та мінометний розрахунок, які підтримували вогневої засідки. На визначений вогневий рубіж висунулась ГрП (Гр прикриття) на БМП М2 “Bradley”, за командою здійснила вогневе ураження 2 ШГр противника та потім – евакуацію особового складу вогневої засідки та полоненого.</p>	<p>та подальшу евакуацію. Доповів встановленим сигналом про виконання завдання та початок відходу.</p>		<p>лісосмуги, зачекали на прибуття ВГр 1 ШГр. Для кращого спостереження за військовослужбовцями ШГр вночі використовувались флуоресцентні наліпки у вигляді “очей” на задній частині каски або бронезилета. З прибуттям ВГр 1 ШГр, розвідники почали перехід через галявину під прикриттям ВГр 1 ШГр. Потрапивши у засідку, почали бій. На допомогу 1 ШГр продовжувала висувати 2 ШГр. 2 ШГр, потрапивши під вогонь міномета, БМП М2 “Bradley” та ударних БрЛА почала хаотичний відхід. Відхід вдалося здійснити лише 2 штурмовикам 2 ШГр противника, решта була знищена.</p>

Опис дій своїх військ	Дії командира	час	Тактична обстановка схема	Опис дій противника
<p>Ведення бою. Для економії боєприпасів артилерійських підрозділів по колоні ШЗаг противника розпочали працювати FPV-дрони в/сл 3 мб, які знищили 2 танки та пошкодили БТР. На правому фланзі БТР противника підірвався на міні біля перехрестя доріг. На лівому фланзі Т-72 був спочатку пошкоджений. Бойова позиція БГр (бойової Гр) 1/1 мв була знищена артилерією та FPV-дронами противника. Залишився 1 в/сл, який знищив пошкоджений танк із використанням NLAW та AT-4 і потім був поранений, та згодом здійснив відхід на ВП (вогневу позицію) ВГр (вогневої Гр) 1/1 мв під їх вогневим прикриттям та прикриттям димових гранат.</p> <p>По противнику, що відійшов та накопичився, працювали: обслуга МК-19 грв, обслуга M2 BROWNING кулв а також 120 мм міномет та FPV-дрони на</p>	<p>Отримав інформацію від Кр про нечасне виявлення аеророзвідкою висування колони ШЗаг противника та подав сигнал на зайняття ВП для відбиття атаки противника. З початком вогневої підготовки атаки противника подав сигнал на зайняття укриттів (ніщ, щілин, бліндажів тощо). Приймав доповіді від командирів відділень та чергових вогневих засобів, вів спостереження за діями противника. Знесенням противником вогню артилерії у глибину оборони подав сигнал підготовки до бою. Здійснював управління діями підрозділів під час ведення бою. Забезпечував вогневу підтримку підрозділів на</p>	<p>06.23–07.51. 15.02.24</p>		<p>Наступ противника вівся, використовуючи погодні умови (туман), із висуванням із глибини у складі двох мотострілецьких взводів (о/с до 40 чол.) на БТР-82а посилені двома Т-72 з міниними трапами за підтримки артилерії та ударних БПЛА. 2 танки та 2 БТРи були обладнані засобами РЕБ. Застосувався розвідувально-ударний контур, створений на тактичному рівні (що поєднував технічні засоби розвідки та спостереження з розрахунками двох мінометів та двох гармат) із мінімальним часом від виявлення цілі до подачі команди на відкриття вогню. Застосувалися різні типи ударних БПЛА для нанесення ураження по ВОП (укриттям, бліндажам, об'єктам інфраструктури, зразкам озброєння та військової техніки тощо) із використанням різної бойової частини в якості корисного навантаження, в залежності від характеру цілі.</p>

Опис дій своїх військ	Дії командира	час	Тактична обстановка схема	Опис дій противника
<p>підтримуючих підрозділів. З початком другої хвили дій противника ВГр 1/1 мв не давала можливості здійснити йому ривок до окопів, але противник здійснив наступну хвилю атаки в лівий фланг і прорик на ВП. ВГр 1/1 мв блокувала траншею, скинувши з бруствера переносне загорювання (<i>дерев'яні іжаки з колючим дротом</i>) для стримування противника та не давала можливості йому зблизитись, поки працював наш важкий БпЛА зі скидами та ударні FPV-дрони. ВГр 1/1 мв вела стрілецький бій та активно застосовувала ручні гранати. ВГр 2/1 мв на ВП не давала проникнути на ВП сусідів наступним штурмовим групам противника та з дробовика знищила три FPV-дрони, але під час знищення третього в/сл отримав поранення від підриву дрона. Для знищення віцілліх БТРів противника та</p>	<p>найважливіших напрямках. Зважаючи на обстановку, що склалася, давав сигнал застосування димів та прикриття відходу ВГр 1/1 мв; висування та застосування ГрБМ. Безперервно спостерігав за полем бою та приймав доповіді про виявлені цілі, вчасно та швидко оцінював цілі, вибирав найбільш важливі з них для першочергового знищення. Визначав вид зброї, порядок і спосіб ведення вогню для надійного ураження цілей. Розподіляв вогневі завдання між підрозділами та між вогневими засобами у взводі, а також ставив вогневі завдання доданим і підтримуючим підрозділам. У разі необхідності коригував вогонь,</p>			<p>Висування здійснювалось з подальшим розподілом на дві групи. Після понесених втраг 2 од. Т-72 та 2 БТР-82а вціліла техніка та особовий склад відійшли до лісопосадки уздовж залізничної колії, поранені сховались під підбитою технікою. Через 15 хв після перегрупування продовжили ведення штурмових дій лише по лісосмузі на лівому фланзі оборони 1 мв. Штурмові дії відбувалися "хвилями" із невеликим інтервалом в часі. Спочатку було захоплено ВП БГр 1/1 мв, згодом після атаки у лівий фланг 4 штурмовика заскочили до окопів ВГр 1/1 мв та почали їх зачистку. Двоє вели стрілецький бій з використанням ручних гранат, інші двоє вели вогонь по наших БпЛА. По лісосмузі продовжува вала висування наступна штурмова група. Штурмові групи чисельністю від 5 до 10 осіб діяли бойовими двійками-трийками та четвірками. У ході бою понесли значні втраги та хаотично почали відступ.</p>

Опис дій своїх військ	Дії командира	Тактична обстановка		Опис дій противника
		час	схема	
<p>штурмових груп у лісосмузі була задіяна ГрБМ (Гр бойових машин) БМП М2 "Bradley" під керівництвом головного сержанта взводу. ГрБМ вийшла на призначений рубіж, знищила 2 од. БТР противника, нанесла ураження залишкам штурмових груп противника та під прикриттям димів повернулась у запасне місце збору.</p> <p>.....</p>	<p>здійснював маневр вогнем (перенесення, та зосередження розподіл вогню). Здійснював своєчасні доповіді КР.</p> <p>.....</p>			
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>

Розділ 2 Висновки		Бойова робота
<p>Висновки з оцінки місцевості</p>	<p>Підготовка до бою*</p> <p>Місцевість у смузі оборони відкрита, середньо пересічена, з великою кількістю лісових насаджень, ґрунти піщані та лісові суглинки, що будуть впливати на зниження мобільності підрозділів, маневр ОВТ можливий по добре розвинутій мережі ґрунтових доріг на посівних полях.</p> <p>Маскувальні властивості до 30 %, що значно зменшує можливість пересування ОВТ вдень у складі підрозділів.</p> <p>Основні зусилля в обороні зосередити на напрямку: КРАСНОГОРІВКА – СТЕПОВЕ, та утриманні району в: н.п. СТЕПОВЕ та лісосмуги <i>західніше</i> населеного пункту.</p> <p>Вірогідні райони місцевості, по яких противник буде завдавати удари БпЛА, артилерією та КАБами – райони оборони нашого взводу. Це необхідно врахувати під час розміщення елементів бойового порядку.</p> <p>Можливі райони розташування артилерії противника: лісосмуги та яри в напрямку КРАСНОГОРІВКА та ВЕСЕЛІЕ, три лісопосадки, розташовані півд. та півд.-сх. КРАСНОГОРІВКА а також півн. ВЕСЕЛІЕ.</p> <p>Напрямки атак противника вздовж лісосмуг, розташованих перпендикулярно залізничній дорозі півн. та півд. СТЕПОВЕ, з рубежів № 1 зах. частина лісосмуги півн. СТЕПОВЕ та № 2 зах. частина лісосмуги півд. СТЕПОВЕ.</p>	<p>Дії підрозділів бригади</p>
		<p>Здійснювалось: постійне ведення розвідки, вдень і вночі, із використанням різних типів БпЛА; комплексне вогневе ураження противника, пріоритетність вибору типу озброєння і боеприпасів для ураження цілі з огляду на її характер; знищення противника веденням вогню з БМП М2 “Bradly” з вогневих рубежів, а після зупинки противника перед переднім краєм своїх військ у взаємодії з доданими та підтримуючими підрозділами артилерії й ударними БпЛА (FPV-дронами); відбиття багаторазових “хвиль” наступаючого противника в районі СТЕПОВЕ (півн. АДДІВКА), стримування його просування та неодноразове відновлення втраченого положення.</p> <p>Завдяки цьому підрозділам посиленого 1 мв вдалося зупиняти противника, завдати йому вогневе ураження, утримувати займані рубежі протягом 1,5 доби та здійснити організований відступ на підготовлені рубежі.</p>

* Тут і далі висновки можуть робитися за всіма складовими організації та ведення бою (дій)

Розвідка	<p>Ведення розвідки із використанням БпЛА зі зміною режимів спостереження (день, ніч) як перед переднім краєм оборони так і на глибину досяжності наявних вогневих засобів а також СП на окраїні нп. СТЕПОВЕ та в лісосмузі ліворуч населеного пункту, додатково в лісосмузі вздовж залізничної дороги.</p>	Взаємодія	<p>Організація та постійне підтримання взаємодії із сусідніми підрозділами з використанням таблиць взаємодії отриманих від штабу батальйону та використання сигналів оповіщення і управління забезпечувало своєчасне реагування на зміни в обстановці.</p>
<p>Фортифікаційне обладнання</p>	<p>Створення ефективної системи траншей, оборонних позицій обладнаних для захисту від ударних БпЛА противника (FPV-дронів та БпЛА зі скидом) у поєднанні із системою вогню (перехресного вогню в проміжках між позиціями) та МВЗ (мінними пастками) дозволяє наносити максимальних втрат противнику.</p> <p>Встановлення МВЗ та мінних пасток перед переднім краєм оборони (на стиках, флангах, в проміжках між позиціями, в глибині оборони своїх підрозділів), на ймовірних (танконебезпечних) маршрутах (напрямок) висування техніки противника, в тому числі із використанням засобів дистанційного мінування, у поєднанні із створеною системою вогню підвищує стійкість оборони.</p> <p>Встановлення, перед атакою штурмових груп противника, дистанційно керованих мін направленої дії на брустверах траншей та вигодовлення і розташування переносних загорджень для боротьби з противником у траншеї затримало просування штурмових груп противника.</p>	Управління	<p>Застосування різних типів БпЛА (забезпечення командування та контролю, ведення повітряної розвідки, обслуговування непрямого вогню засобів вогневої підтримки тощо) дозволило ефективно здійснювати управління та контроль за маневром і вогнем своїх підрозділів, нанесенням вогневого ураження підрозділами вогневої підтримки.</p> <p>Застосування спеціалізованого програмного забезпечення “КРОПИВА” та “ОЧІ” дозволило пришвидшити час на нанесення вогневого ураження по виявленим підрозділам та засобам противника.</p>
<p>Створення об'єзкових елементів бойового порядку (ЗВРез, ППРез, БНГр, ПТ засоби на ВП, вогневі засідки тощо) дозволить посилити підрозділи першого ешелону оборони та оперативного реагувати на різкі зміни в обстановці, а також проводити контратаки з метою відновлення втраченого положення.</p>	<p>Рекомендації*</p>	<p>Рекомендації</p>	<p>Постійне спостереження за полем бою черговими спостерігачами в підрозділах, що обороняються, в тому числі із використанням засобів нічного бачення (тепловізорів) та спостереження (камер відеоспостереження) виключає ефект раптовості (неочікуваних дій) противника.</p>

<p>Встановленні протипіхотних мін у поєднанні із дротняним загородженням перед переднім краєм (на стиках, флангах, між позиціями) зупиняє (ускладнює просування), виключає раптовість дій піхоти противника.</p> <p>Облаштування окопів і ходів сполучення відповідних розмірів для здійснення безперешкодного переміщення, облаштування не менше 3 бійниць для стрільби на кожного стрільця, не менше 3 виходів з окопу на відділення, облаштування бійниць для протидії повздовжній зачистці окопу.</p> <p>Встановлення і застосування дистанційно керованих мін на брустверах траншеї та виготовлення, розташування та використання переносних загороджень для боротьби з противником у траншеї для затримки та протидії штурмовим групам противника.</p>	<p>Вимоги під час підготовки опорного пункту (вузла оборони, позиції) в умовах міської забудови:</p> <p>використання міцних стін будівель для захисту; уникнення “сліпих зон”;</p> <p>організації кругового спостереження, використовуючи для цього отворів та проломів у стінах;</p> <p>створення системи вогню навколо будівлі із врахуванням флангового і перехресного вогню зі стрілецької зброї (по входах та виходах в (з) будівлі, підходах, проміжках між будівлями);</p> <p>дії у складі бойових груп (двійок, трійок) із засідок (вогневих позицій) для ураження противника, який намагається обійти з тилу або флангів;</p> <p>широке застосування маневру вогнем підрозділу.</p>
<p>Пріоритетності вибору типу озброєння і босприпасів для ураження цілі з огляду на її характер.</p> <p>Важливість поетапного ураження наступаючого противника на підступах до побудованої оборони:</p> <p>вогнем артилерійських систем і мінометів на заборону дій;</p> <p>вогнем ПТ засобів ураження (“NLAW”, СПГ-9, РПГ-7 тощо);</p> <p>нанесенням ударів за допомогою БпЛА різних типів;</p> <p>безпілотними наземними роботизованими системами;</p> <p>вогнем танків та ББМ зі складу ЗВРез (БНГр).</p>	<p>Для супроводу дій ЗВРез мб повинні використовуватись БпЛА, для корегування дій (навігації), склад групи, для зачистки втрачених окопів від штурмових груп противника, може складати 3–4 військовослужбовця. БпЛА повинні замінюватися “каруселлю” або зачистка призупиняється до їх заміни. Зачистка окопів повинна виконуватись із застосуванням засобів зв'язку з гарнітурою.</p>
<p>Призначення та постійна бойова готовність чергових вогневих засобів, чергового підрозділу зі складу підрозділу забезпечить:</p> <p>ураження противника всіма наявними засобами на підступах до побудованої оборони та корегування вогню артилерії;</p> <p>оперативне приведення в бойову готовність всіх елементів створеного бойового порядку;</p> <p>миттєве реагування на різкі зміни в обстановці та вогневе ураження противника, що веде наступ (штурмові дії).</p>	<p>Постійний контроль радіоелектронної обстановки у визначеній смузі (районі) оборони дозволяє оперативно вживати заходів щодо протидії застосування противником БпЛА.</p>

Застосування противником нової зброї		Застосування противником нової тактики дій		Заходи маскування, РЕБ, введення в оману противником	
Опис	Рекомендації	Опис	Рекомендації	Опис	Рекомендації
<p>Застосування розвідувально-ударних контурів, створених на тактичному рівні (що поєднують технічні засоби розвідки і спостереження із розрахунками мінометів, гармат), із мінімальним часом від виявлення цілі до подачі команди на відкриття вогню.</p>	<p>Застосування захисних укриттів і протидія (кінетичними та некінетичними засобами впливу) розвідувальному та ударним БпЛА (FPV-дронам та БпЛА зі скидом) противника.</p>	<p>Застосовувались штурмові групи чисельністю від 5 до 10 осіб, які діяли бойовими двійками-трійками, з числа найбільш підготовлених бійців, які мали бойовий досвід і були спроможні критично оцінювати обстановку.</p>	<p>Організація системи вогню (можливості ведення косоприцільного, флангового вогню), веденню вогню на коротких дистанціях (від 5 до 50 м від переднього краю), бою в траншеї (ходах сполучення) із урахуванням умов рельєфу місцевості, МВЗ перед фронтом оборони (наявності або відсутності "сліпих зон"), ефективної дальності стрільби з наявного озброєння та використання ударних БпЛА для підтримки ведення оборонного бою.</p>	<p>Постійний радіоелектронний вплив противника на канали телеметрії управління наших БпЛА, що в окремі періоди унеможливило ведення розвідки нашими військами. Використання противником встановлених на бронетехніці засобів РЕБ.</p>	<p>Постійний контроль радіоелектронної обстановки у визначеному районі оборони. Завдання вогневого ураження насамперед БМ та військово-службовцям противника із засобами РЕБ.</p>
<p>Використання мисливських і помпових рушниць, дробовиків для боротьби з нашими БпЛА.</p>	<p>Застосування БпЛА зі скидами з більших висот і здійснення маневрування при бойовому заході для завдання ураження FPV-дронами.</p>	<p>Противник переважно проводить штурми вздовж окопів, а не з фронту</p>	<p>Блокування траншеї переносним загорювачем (дерев'яними їжаками з колочим дротом і путанкою, дротяними спіралями, рогатками тощо), використання мінних пасток, встановлених у траншеї</p>		

Застосування своєї підрозділами нової зброї	Рекомендації	Застосування своєї підрозділами нової тактики	Рекомендації	Заходи маскування, РЕБ, введення в оману своїми підрозділами	Рекомендації
<p>Наявність на озброєнні підрозділах М2 дозволяло створювати “потужні” високомобільні резерви (БНГр) для посилення вогневої підтримки підрозділів першого ешелону оборони із визначених вогневих рубежів, а також проведення контратак із метою відновлення втраченого положення.</p>	<p>Створення потужних бронегруп та утримання їх у постійній бойовій готовності, призначення вогневих рубежів із мінімальним часом висування на них та за можливості декількох маршrutів.</p>	<p>Організація та ведення вогневої засідки з використанням БпЛА. Група спостереження – була замінена на ГрБпЛА з тепловізорами, які замінювались по чергово. Також дії груп знищення (захоплення) підтримували нанесенням вогневого ураження БпЛА багаторазового застосування (зі скидами) та БпЛА одноразового застосування (камікадзе). Група прикриття у складі БМ знаходилась на відстані та висувалась на ВП для прикриття дій за командою, також вона виконувала евакуацію особового складу вогневої засідки, який діяв у пішому порядку. Використання різних типів БпЛА у складі вогневої засідки підвищило ефективність максимального ураження противника.</p>	<p>Завчасне і приховане розміщення підрозділу бойових машин (групи бойових машин) на можливих напрямках руху (наступу) противника у поєднанні з використанням різних типів БпЛА, наземних БпС, МВЗ, мінних пасток тощо дозволяє ефективно проводити вогневі засідки на ворогів на напрямках руху (наступу) противника.</p>	<p>Використання підрозділами “протилацетних масок” на вогневих позиціях БМП М2 “Bradley”. Використання окопних систем РЕБ та встановлення комплексів радіоелектронної боротьби на бронетехніці дозволяло придушувати телеметрію каналів управління FPV-дронів противника.</p>	<p>Комплексне застосування засобів РЕБ дозволить здійснювати придушення телеметрії каналів управління (відеосигналу) FPV-дронів противника та значно зменшити ймовірність ураження наших підрозділів і знищення наших БпЛА.</p>
<p>Використання на ВП ВГр 2/1 мв помпової рушниці дозволяло ефективно знищувати FPV-дрони противника</p>	<p>Введення до штатів та озброєння кожного мвід (штурмової групи) мисливськими (помповими рушницями, дробовиками для боротьби з FPV-дрони противника</p>				

Розділ 3 Обговорення уроку

1. Створення двох груп курсантів – свої війська та ОРFOR

2. Курсанти висловлюють свої думки щодо:

можливих дій командира;

варіантів / способів виконання завдань;

внесення змін у бойові статути;

організації взаємодії, управління ... (на схемі або макеті)

!!!за результатами обговорення урок доповнюється, вносяться зміни в ...!!!

Додатки.

1. Фото

2. Відео

3. Посилання на інтернет-ресурси – літературу, відеоролики

4. ....

Додаток 10
ТКП 7-00(162).
(пункт 2.2 п.п. 2.2.3)

ІДЕНТИФІКОВАНИЙ БОЙОВИЙ ПРИКЛАД ДЛЯ СПЕЦІАЛІСТА В НЦ (варіант)

Розділ 1. Бойовий приклад / тактичний епізод "Проведення розрахунком ПЗРК вогневої засідки в умовах лісової місцевості"

1.1 Загальні відомості			
Дата	Час	Метеоумови	Умови спостереження
22.10.2024	11.00–13.05	хмарно, 15°C, видимість обмежена горизонтом	1000 м
Підрозділ	Кількість особового складу	Запас зенітних керованих ракет	Незнижуваний запас установлено
Відділення ПЗРК, розрахунок БПЛА	4 2	до ПЗРК 9К38 «Ігла» – 2,0 б/к (6 шт.)	до ПЗРК 9К38 «Ігла» – 0,5 б/к (2 шт.)
1.2 Результат			
Час на підготовку засідки	Час ведення засідки	Витрата боєприпасів	Втрати своїх військ
60 хвилин	13 хвилин	ПЗРК 9К38 «Ігла» – 1 шт.	без втрат о/с, знищений автомобіль – 1 шт.
		Кінцевий результат	Збиття Мі-28, невиконання противником поставленого бойового завдання

1.3 Детальний опис			
Опис дій своїх військ	Дії командира	Тактична обстановка	
		час	схема
Підрозділ отримав завдання прикрити І350тбр під час форсування р. Сетунь (2266)	Вибір стартової позиції (СП) для організації засідки з використанням відділення БПЛА	11.00–11.30	
Залишення СП і початок маршу на автомобілі до вис. 205,0 (2166)	Організовує швидке переміщення підрозділу до (СП) для організації засідки	11.30–11.45	
Зайняття СП, підготовка до засідки відділенням ПЗРК, водій відганяє автомобіль та маскує його	Організовує засідку та маскування з урахуванням місцевості	11.45–12.00	
Опис дій противника			Можливим напрямком проведення рейдових (штурмових) дій військ противника під прикриттям своєї авіації, ймовірно буде р. Сетунь. За даними партнерів на даний час споряджені та знаходяться в повітрі 6 літаків та 6 бойових гелікоптерів противника.

<p>Проведення розвідки повітряного противника (ПП) засобами розрахунку БПЛА та СПЗ «Віраж ППО»</p> <p>Розрахунком БПЛА виявлено ПП (Ціль групова, пара Мі-28)</p> <p>Відділення переводить комплекс у положення на плече (ГОТОВНІСТЬ 1), переводить трубу горизонтально та доповідає: «Перший готовий».</p> <p>Проводить огляд місцевості та визначає умови стрільби. За командою здійснює пошук повітряної цілі у вказаному напрямку (секторі). Після виявлення цілі доповідає: «Перший, бачу ціль над першим (в секторі)». Після уточнення складу та типу повітряної цілі доповідає: «Перший, супроводжую: ціль».</p>	<p>Організовує розвідку ПП</p> <p>Подає команду: «Готовність №1»</p> <p>Подає команду: «Першому, ціль над першим (другим або ін.), (ціль, сектор такий-то) ПОШУК»</p> <p>Після отримання доповіді про виявлення та встановлення складу та типу цілі, подає команду: «Першому, параметр, ЗНИЩИТИ».</p> <p>Подає команду: «Готовність №3», «Змінити СП».</p>	<p>постійно</p> <p>12.11</p> <p>12.11–12.12</p> <p>12.12–12.13</p> <p>12.13</p>		<p>Поява повітряного противника – пара Мі-28</p> <p>Виявлення екіпажем одного Мі-28 автомобіля групи та знищення його некерованими ракетами</p>
<p>Після отримання завдання на знищення повітряної цілі визначає момент входження цілі в зону пуску, приймає рішення на обстріл цілі – визначає, на якому курсі буде обстрілювати ціль, вмикає наземне джерело живлення,</p>				<p>Маневр пари Мі-28 після застосування димової гранати екіпажем БПЛА</p> <p>Падіння та вибух першого Мі-28, відстріл другим Мі-28 хибних ТЦ та відхід із зони ураження</p>

<p>визначає режим роботи пускового механізму, момент пуску та здійснює пуск ракети по вказаній цілі. Після оцінки результатів стрільби доповідає: «Перший, ціль знищена, витрата одна ракета».</p> <p>За командою відділення переводить комплекс у вихідне положення, особовий склад змінює СП</p>		<p>12.13– 12.15</p>		
<p>Розділ 2 Висновки</p>				
<p>Підготовка до бою*</p>				
<p>Висновки з оцінки місцевості</p>	<p>Під час вивчення місцевості було визначено тип місцевості, її особливості й основні тактичні властивості, знайдено оптимальну висоту для спостереження та виконання прикриття своїх військ від засобів повітряного нападу противника.</p>	<p>Дії розрахунку БПЛА</p>	<p>Бойова робота</p> <p>Успішне виявлення екіпажем БПЛА пари Мі-28, застосування димової гранати, що відволікло увагу пари вертольотів і змусило їх здійснити маневр, що створило сприятливі умови для ведення вогню розрахунком ПЗРК.</p>	
<p>Маскування відділення ПЗРК</p>	<p>Правильне обладнання та маскування стартової позиції ПЗРК призвело до її невиявлення противником.</p>	<p>Дії розрахунку ПЗРК</p>	<p>Успішне виявлення пари Мі-28, визначення вихідних даних і знищення одного вертольота, що завадило противнику виконувати його бойове завдання та змусило другий вертоліт здійснити розворот у зворотному напрямку.</p>	
<p>Маскування автомобіля</p>	<p>Неналежне маскування автомобіля підрозділу призвело до його втрати.</p>	<p>Управління</p>	<p>Застосування різних типів БПЛА (забезпечення командування та контролю, ведення повітряної розвідки тощо) дозволило ефективно здійснювати управління та контроль за маневрами і вогнем своїх підрозділів, завданням вогневого ураження підрозділом. Застосування спеціалізованого програмного забезпечення “КРОПИВА” та “Віраж ППО” дозволило пришвидшити час на завдання вогневого ураження по виявленним засобам противника.</p>	

Рекомендації*	Рекомендації
Доцільність використання на планшетах програмного забезпечення "КРОПИВА" та "Віраж ППО"	Спостереження здійснювати за допомогою БпЛІА

* – висновки можуть робитися за всіма складовими організації бою...

Застосування противником нової зброї		Застосування противником нової тактики дій		Заходи маскування, РЕБ, введення в оману	
<i>Опис</i>	<i>Рекомендації</i>	<i>Опис</i>	<i>Рекомендації</i>	<i>Опис</i>	<i>Рекомендації</i>
Застосування своїми підрозділами нової зброї		Своїми підрозділами нової тактики		Заходи маскування, РЕБ, введення в оману	
<i>Опис</i>	<i>Рекомендації</i>	<i>Опис</i>	<i>Рекомендації</i>	<i>Опис</i>	<i>Рекомендації</i>

Розділ 3 обговорення уроку

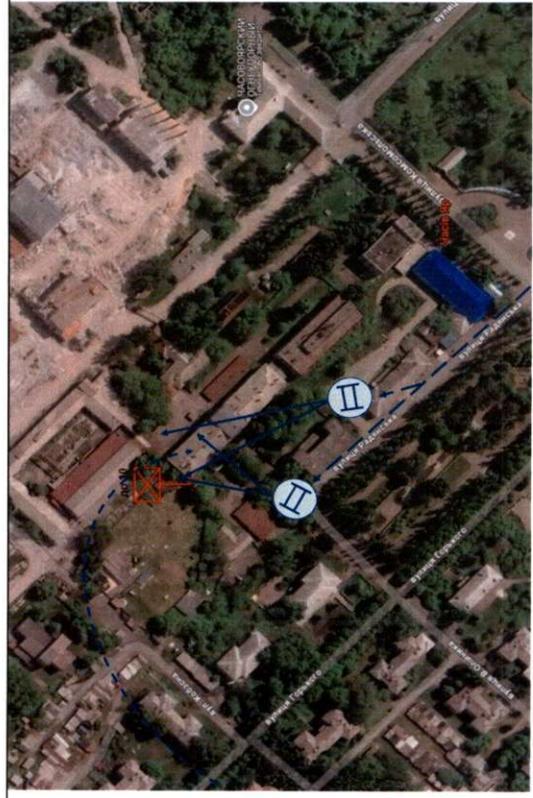
- Створення двох груп курсантів – свої війська та OPFOR
- Курсанти висловлюють свої думки щодо:
можливих дій командира;
варіантів / способів виконання завдань;
внесення змін у бойові статути;
організації взаємодії, управління ... (на схемі або макеті)
!!! за результатами обговорення урок доповнюється, вносяться зміни в....!!!

Додатки.

- Фото
- Відео
- Посилання на інтернет-ресурси – літературу, відеоролики
- ...

Додаток 11
 ТКП 7-00(162).
 (пункт 2.2 п.п. 2.2.3)

СТИСЛИЙ ІДЕНТИФІКОВАНИЙ УРОК

Схеми як відбувались події	Опис/рекомендації
	<p>1. Найменування Досвід застосування танкових підрозділів при обороні міста</p> <p>2. Опис (позитивного досвіду, проблеми) Для ведення бойових дій у місті танки використовують в основному такими способами:</p> <ul style="list-style-type: none"> як потужний вогневий засіб для підтримки дій піхоти під час штурму вогневих позицій противника; для знищення противника, що вклинився в оборону; для знищення противника, що зайняв ключові об'єкти, що забезпечують спостереження з прямою наводкою з-поза меж населеного пункту; у якості вогневого засобу для ураження противника з закритих вогневих позицій. <p>У першому випадку будь-яке планування спільних бойових дій здійснюється з використанням відповідних шарів системи ситуаційної обізнаності "Дельта" на свіжому ортофотоплані місцевості. Здійснюється перегляд стрімів розвідувальних дронів по маршруту руху та вогневої позиції противника, яка буде штурмуватися (піддаватися вогневому впливу). За необхідності здійснюється дорозвідка та розмінування маршруту висування.</p> <p>Танк споряджається модулем РЕБ. У батальйоні успішно використовується багатоканальний модуль РЕБ. Модуль включається вже після входу у ймовірну зону роботи ворожих FPV-дронів. Контроль руху по маршруту здійснюється зв'язуючись із планшетом командира танка.</p> <p>Танки використовуються з додатковим захистом уразливих частин (двигуна, башти).</p> <p>Заведення танка на вогневу позицію та результати вогневого ураження контролюються з розвідувального квадрокоптера батальйону, у районі оборони якого працює танк. Керування здійснюється з КСП батальйону. Під час керування враховуються й інші фактори обстановки в районі бойової</p>

роботи танка, у т. ч. активність ворожих ударних дронів, проведення дистанційного мінування маршрутів висування, планових цілей артилерії противника і т.п.

2 танки здійснили ураження противника, який напередодні захопив вогневу позицію наших військ і зайшов до незайнятої нашими підрозділами будівлі котельні. Загалом 3 танки, діючи послідовно вогнем прямим наведенням в 50 м від цілі, та один танк із закритої вогневої позиції за 5 км від неї, здійснили біля 80 пострілів, завдавши значних руйнувань вогневим позиціям противника, у т. ч. всередині будівлі.

Під час відходу танків засобами РЕР був перехоплений сигнал ворожого FPV-дрона, який очікував танк на ймовірному маршруті відходу. Після наказу один із танків чекав за рогом будівлі поки FPV-дрон вичерпав ресурс батареї та впав і лише після цього здійснив відхід.

Для бойових машин, що діють у місті, особливо танків, є загроза ураження ударними FPV-дронами, скидами, а на шляхах висування – БпЛА Ланцет і Привет-82 (Молния-1,2). Тому, танки, що відходять після виконання бойового завдання, для уникнення виявлення місць базування очікують в укритті на точці відстою. Упевнившись, що противник не виявив місце розташування танка, або за несприятливих для польотів погодних умов танк відходить до укриття.

У разі використання танків у якості вогневих засобів для ведення вогню із закритих вогневих позицій стрільба ведеться на дальності 7–9 км. Екіпажі мають розраховані установки для стрільби по кількох ключових ділянках оборони: можливих переправах через канал, перехресть доріг, відомих місцях скупчення противника. Час відкриття вогню із закритої вогневої позиції становить біля 5 хв.

У разі ураження (підриву) танка під час виконання бойового завдання його евакуація здійснюється за сприятливих умов. Так, один із танків, який виконував вогневі завдання в місті підірвався на міні та скинув гусеницю. Екіпаж заглушив двигун, відключив АКБ та, закривши всі люки, покинув танк, забравши кулемет і радіостанцію та замаскувавши машину підручними засобами. Противник намагався уразити його FPV-дронами, проте суттєвої шкоди не завдав.

	<p>За сприятливих умов підходи до танка розмінували та забезпечили можливість його швидкого буксирування. Третім етапом танк евакуювали штатним евакозасобом батальйону на проміжну точку відстою і лише згодом він був відправлений для проведення ремонту.</p>
	<p>3. Аналіз</p> <p>Використання танків під час ведення оборони в умовах міста має низку особливостей:</p> <ul style="list-style-type: none"> місцеве населення практично повністю покинуло місто, у ньому залишаються за інформацією ЗМІ близько 340 осіб, переважно в західних кварталах; основна частина міста зазнала тотального руйнування внаслідок тривалого ведення оборони; у місто інфільтровані диверсійно-розвідувальні та піхотні групи противника, в т. ч. з протитанковим озброєнням, що створює значну небезпеку для застосування будь-яких бойових машин у місті; підльотний час розвідувальних та ударних FPV-дронів із захопленого кварталу незначний, нагомість танкам слід пройти досить протяжний маршрут для виходу на вогневі позиції в місті; у місті як нашими підрозділами, так і противником безперервно здійснюється мінування маршрутів висування бойової техніки (логістичних) з метою запобігання таких дій один одного, що ускладнює маневрування та створює загрозу підриву.
	<p>4. Загальні висновки за результатами вивчення</p> <p><i>У таких умовах застосування танків має як низку переваг, так і недоліків застосування:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> танк є потужним вогневим засобом, який є точним, снайперським інструментом для нанесення ураження вогневим позиціям противника, розташованим у промислових і житлових (багатоквартирних і приватних) будівлях. У виконанні таких вогневих завдань він має перевагу над артилерією за результативністю вогню; танк стійкий до підривів на протипіхотних і протитранспортних мінах, які є основними засобами дистанційного мінування в умовах міста;

	<p>танк забезпечує достатній броньовий захист членам екіпажу та можливість розміщувати додаткове обладнання (протидронові сітки та РЕБ);</p> <p>разом із тим, танк є бажаною ціллю для ураження ворожих дронів і, у разі виявлення, по ньому будуть завдаватися удари всіма засобами, які можуть його уразити.</p>
	<p>5. Рекомендації (завдання) за результатами ідентифікованого уроку з визначенням конкретних заходів для його впровадження.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Використання танків в умовах міста в якості вогневого засобу для стрільби прямою наводкою має місце, проте повинне бути ретельно обгрунтоване з оцінкою всіх переваг і ризиків такого застосування. 2. Маршрут висування планується на крупномасштабному ортофотоплані. Маршрут слід розвідати на предмет мінування та за необхідності, розмінувати. Розмінування маршруту варто проводити безпосередньо (з невеликим проміжком часу) перед застосуванням танків, оскільки цей факт приверне увагу противника до майбутнього маршруту. 3. Усі дії слід ретельно узгодити з підрозділами БпЛА, які ведуть розвідку та ураження в районі дій, підрозділами бойового забезпечення (РЕБ, зв'язку, РХБЗ, іншими) та вогневими позиціями наших підрозділів по маршруту висування та в районі виконання вогневих завдань. <p>Висування проводити тільки за відсутності в повітрі БпЛА противника типу «крило» по маршруту висування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Слід передбачати в разі необхідності постановку димової завіси для відходу танка, загрози ударів чи скидів дронів, покидання танка в разі його ураження. 5. Рекомендовано використовувати точки «відстою» танка на маршруті руху після виконання бойового завдання із обладнаним укриттям для того, щоб вести противника в оману відносно місця розташування танкового підрозділу. <p>Ретельне планування бойового застосування танкових підрозділів в умовах міста, забезпечення стійкого управління екіпажами з КСП є запорукою успішного виконання завдання.</p>
	<p>Обговорення</p>

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО КОРИГУВАЛЬНИХ ДІЙ (за методом DOTMLPFI)

Адміністративні дані (посада, ПІБ спостерігача (учасника), його контактні дані, підрозділ, назва, дата події тощо).

1. (D). Доктринальні документи: (а) які прогалини або конфлікти доктринальних документів виявлено під час виконання завдання? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або конфлікту доктринальних документів? в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або конфлікту доктринальних документів?

2. (O). Організаційно-штатна структура: (а) які прогалини або проблеми в організаційно-штатній структурі виявлено під час виконання завдання? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення виявлених прогалин або проблем? в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або проблеми в організаційно-штатній структурі? г) які проблеми в управлінні з пункту управління виникли під час виконання завдання?

3. (T). Підготовка: (а) яка прогалини або проблеми з підготовкою підрозділу (військовослужбовців) під час підготовки (відновлення боєздатності) в пункті постійної дислокації виявлено? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або проблеми з підготовкою підрозділу (військовослужбовців)? в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або проблеми з підготовкою підрозділу (військовослужбовців)? г) які ви маєте рекомендації, пропозиції щодо нових засобів, форм підготовки?

4. (M). Логістичне забезпечення: (а) які прогалини або проблеми з логістичного забезпечення виявлено під час виконання завдання? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або конфлікту з логістичного забезпечення? в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або конфлікту з логістичного забезпечення? г) які ви маєте рекомендації, пропозиції щодо логістичного забезпечення?

5. (L). Лідерство та військова освіта: (а) які прогалини або проблеми з питань лідерства та військової освіти виявлено під час виконання завдання, обов'язків? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або проблеми з питань лідерства та військової освіти? в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або проблеми з питань лідерства та військової освіти?

6. (P). Персонал: (а) які прогалини або проблеми щодо комплектування особовим складом виявлено під час підготовки та виконання завдання? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або проблеми щодо комплектування особовим складом під час підготовки та виконання завдання? в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини

або проблеми щодо комплектування особовим складом під час підготовки та виконання завдання?

7. (F) Інфраструктурне забезпечення: (а) які прогалини або проблеми виявлено з розміщенням (розташуванням на місцевості тощо) під час підготовки та виконання завдання; б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або проблеми з розміщенням (розташуванням на місцевості тощо); в) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або проблеми з розміщенням (розташуванням на місцевості тощо)?

8) (I) Взаємосумісність: (а) які прогалини або проблеми виявлено щодо взаємосумісності штатних, приданих підрозділів, організації взаємодії з сусідами під час підготовки та виконання завдання? б) які ви маєте рекомендації щодо усунення прогалини або проблеми взаємосумісності штатних, приданих підрозділів, організації взаємодії з сусідами? б) який ви маєте досвід щодо врахування (недопущення впливу) прогалини або проблеми взаємосумісності штатних, приданих підрозділів, організації взаємодії з сусідами?

9. Інше: (а) які продукти підрозділу ВВД вищого рівня необхідні для покращення діяльності підрозділу? б) що ще підрозділ ВВД вищого рівня може зробити для покращення діяльності підрозділу?

**ТИПОВИЙ (ОРІЄНТОВНИЙ) ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ
ДЛЯ ВПЕРШЕ ПРИЗНАЧЕНИХ НА ПОСАДИ НПП ТА ІВС**

№ з/п	Види навчальних занять, контрольні заходи	Всього годин	З них		Тема та навчальні питання
			Аудиторних годин	Самостійна робота	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Курс методичної підготовки з питань вивчення та впровадження досвіду в Збройних Силах України					
1.	Лекція	3	2	1	Заняття № 1. Вимоги Доктрини та Тимчасової інструкції з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України. 1. Особливості вивчення та впровадження досвіду в збройних силах країн – членів НАТО. 2. Загальні положення доктринальних і відомчих документів із вивчення та впровадження досвіду в Збройних Силах України (<i>вивчення форм таблиць термінових донесень та Тимчасової інструкції – самостійно</i>). 3. Основні завдання та функціональні обов'язки посадових осіб, діяльність яких пов'язана з вивченням та впровадженням досвіду.
2.	Групове заняття	2	1	1	Заняття № 2. Порядок організації роботи під час процедури вивчення досвіду I етапу стандартизованого процесу ВВД. 1. Розгляд структури процесу вивчення досвіду. 2. Порядок організації послідовного процесу вивчення досвіду I етапу. Демонстрація типового прикладу оформлення ідентифікованих уроків (ІБ за 2022–2023 роки) (<i>відпрацювання прикладів – самостійно</i>).
3.	Групове заняття	2	1	1	Заняття № 3. Порядок організації роботи під час процедури впровадження досвіду II етапу стандартизованого процесу ВВД. 1. Розгляд структури процесу впровадження досвіду. 2. Порядок організації послідовного процесу впровадження досвіду II етапу. Демонстрація типового прикладу оформлення ідентифікованих уроків (ІБ за 2022–2024 роки) (<i>відпрацювання прикладів – самостійно</i>).
4.	Групове заняття	1	1		Заняття № 4. Порядок проведення аналізу проведених дій (After Action Review). 1. Типи аналізу проведених дій. 2. Основні правила та принципи аналізу проведених дій. 3. Планування та проведення аналізу проведених дій.
5.	Залік	2	2		Заняття № 5. Контрольний захід (<i>індивідуальна робота слухачів</i>).
Всього		10	7	3	

**ПОСИЛАННЯ НА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ
ТА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ**

Позначка нормативно- правового акту та військової публікації	Повне найменування нормативно-правового акта та військової публікації
1	2
ВКП 7-00(162)01.01	1. Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України 30.06.2020 (вих. № 1928/НВГШ від 03.07.2020)
ВКДП 7-00(162)01.01	2. Тимчасова інструкція з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, введена в дію наказом Генерального штабу Збройних Сил України 15.07.2020 № 56

Примітка. Якщо військову публікацію (доктринальні документи або навчально-методичні матеріали), на яку є посилання, замінено новою або до неї внесено зміни, застосовується нова військова публікація, охоплюючи всі внесені до неї зміни.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

У цій військовій публікації основні терміни та визначення наведено в тексті.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
1	2
АСУ	Автоматизовані системи управління
ае	аеромобільні
БпАК	Безпілотний авіаційний комплекс
БпЛА	Безпілотний літальний апарат
БРАО	Берегове ракетно-артилерійське озброєння
ВВД	Вивчення та впровадження досвіду
ВВНЗ	Вищий військовий навчальний заклад
ВНП ЗВО	Військовий навчальний підрозділ закладу вищої освіти
ГТС	Геоінформаційні технології та системи
ГШ	Генеральний штаб
ДМ	Довідковий матеріал
дш.	Десантно-штурмові
ЖВІ	Житомирський військовий інститут
звп	Загальновійськовий полігон
ЗРВ	Зенітні ракетні війська
ЗРП	Зенітний ракетний полк
ЗС України	Збройні Сили України
ЗФПВО	Заклад фахової передвищої військової освіти
ІБ	Інформаційний бюлетень
ІВМС	Інститут військово-морських сил
ІВС	Інструкторсько-викладацький склад
інж.	інженерні
КЕУ	Корабельні енергетичні установки
КЗіЗН	Корабельна зброя і засоби навігації
КРТОтаЗЗ	Корабельно-радіотехнічне озброєння та засоби зв'язку
КСВ	Командування Сухопутних військ
мех.	механізовані
мп.	Морської піхоти
МПЗ	Морально-психологічне забезпечення
МЦМБ	Міжнародний центр миротворчості та безпеки
МЦПП	Міжвидовий центр підготовки підрозділів
НАСВ	Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
НПП	Науково-педагогічний працівник
НТЦ	Навчально-тренувальний центр
НЦ	Навчальний центр
НЦПП	Навчальний центр підготовки підрозділів

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
1	2
ОВТ	Озброєння та військова техніка
ОВУ	Орган військового управління
ОК	Оперативне командування
ОНТЦ	Об'єднаний навчально-тренувальний центр
ОНЦ	Об'єднаний навчальний центр
ОСУВ	Оперативно-стратегічне угруповання військ
ОТУ	Оперативно-тактичне угруповання
ОУВ	Оперативне угруповання військ
ПвК	Повітряне командування
ППО СВ	Протиповітряна оборона Сухопутних військ
ПРта ВАР	Пошуково-рятувальні та водолазно-аварійні роботи
РВіА	Ракетні війська і артилерія
РГ	Робоча група
РЕБ	Радіoeлектронна боротьба
Рем.-відн.	Ремонтно-відновлювальні
РЕР	Радіoeлектронна розвідка
розв	розвідувальні
РТВ	Радіотехнічні війська
рхбз.	Радіаційний, хімічний, біологічний, захист
ЦПП	Центр підготовки підрозділів
танк.	танкові
ТГр	Тактична група
ХНУПС	Харківський національний університет Повітряних сил імені Івана Кожедуба

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Закон України “Про авторське право і суміжні права” в редакції закону України від 20.03.2023 [№ 2974-IX](#).
2. Порядок “Оформлення військових публікацій у Збройних Силах України”, ДДП 1-0(189), затверджений і введений у дію наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 19.02.2022 № 60.

Згідно з оригіналом

